

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Tomáš Vachutka

Mauzoleum padlých Jihoslovanů v Olomouci ve světle právních předpisů

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Mauzoleum padlých Jihoslovanů v Olomouci ve světle právních předpisů“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. března 2016

Tomáš Vachutka

Rád bych poděkoval vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Ing. Filipu Dienstbierovi Ph.D. za laskavé vedení a podnětné připomínky a také všem, kteří mi při psaní práce pomáhali a podporovali mě.

„VĚRNOST ZA VĚRNOST- LJUBAV ZA LJUBAV“

Obsah

Obsah	4
Seznam použitých zkratek	7
Úvod	8
1 Mauzoleum padlých Jihoslovanů v Olomouci	10
1.1 O mauzoleu obecně	10
1.2 Vznik mauzolea	10
1.2.1 Československo-jihoslovanská liga	10
1.2.2 Zřízení mauzolea	11
1.2.3 Transporty ostatků, pietní slavnosti a darování pozemku	12
1.2.4 První problémy a předání mauzolea Jugoslávii	13
1.2.5 Listina o předání mauzolea	14
1.2.6 Chátrání mauzolea	15
1.3 Mauzoleum za okupace 1939-1945	16
1.4 Mauzoleum po II. světové válce	17
1.5 Současnost	19
2 Právní úprava ochrany lidských ostatků ve všeobecných právních předpisech	20
2.1 Exkurs do právní ochrany hrobů a lidských ostatků	20
2.1.1 Obecné přístupy a nastínění historie ochrany	20
2.1.2 Právní úprava ochrany lidských ostatků v českém právním řádu	21
2.2 Aplikace norem občanského práva v případě Jihoslovanského mauzolea	22
2.2.1 Obecná ustanovení o lidském těle a jeho částech v NOZ	22
2.2.2 Obecná ustanovení o lidském těle a jeho částech a případ mauzolea	23
2.2.3 Postmortální ochrana podle NOZ	23
2.2.4 Uplatnění postmortální ochrany	24
2.2.5 Stav mauzolea z pohledu dobrých mravů	28
2.3 Aplikace trestního práva v případě Jihoslovanského mauzolea	30
2.3.1 Obecné vymezení lidského těla a jeho částí v trestním zákoníku	30
2.3.2 Trestněprávní povaha zásahů do lidských ostatků, hrobů a piety	31
2.3.3 Mauzoleum a trestné činy výtržnictví a poškození cizí věci	33
2.3.4 Mauzoleum a trestný čin hanobení lidských ostatků	35
2.3.5 Možnosti trestání	36

2.3.6	Související trestněprávní otázky a shrnutí	38
2.4	Ochrana lidských ostatků jako součást základních práv a judikatura	39
2.4.1	O ochraně všeobecně	39
2.4.2	Případ Schwarzenberské hrobky	39
2.4.3	Judikatura Evropského soudu pro lidská práva	41
3	Právní úprava ochrany lidských ostatků v samostatných právních předpisech.....	43
3.1	Všeobecně k samostatné úpravě	43
3.2	Aplikace ZPoh na případu mauzolea.....	43
3.2.1	Všeobecně k ZPoh	43
3.2.2	Výkladové ustanovení § 2	44
3.2.3	Neveřejné pohřebiště a dozor nad ním	44
3.2.4	Další způsoby zacházení a nakládání s lidskými pozůstatky a ostatky	47
3.2.5	Provozování pohřebiště	48
3.2.6	Sankce podle ZPoh	50
3.2.7	Možnosti dozoru	52
3.3	Právní ochrana válečných hrobů- základní východiska	53
3.4	Mauzoleum pohledem ZVH	54
3.4.1	Obecné pojednání	54
3.4.2	Válečný hrob.....	54
3.4.3	Péče o válečné hroby	55
3.4.4	Výkon státní správy	56
3.4.5	Sankce podle ZVH	58
3.5	Mezinárodní právní ochrana válečných hrobů	59
3.5.1	Všeobecně k mezinárodní ochraně	59
3.5.2	Pařížské mírové smlouvy	60
3.5.3	Ženevské úmluvy.....	61
3.5.4	Bilaterální smlouvy	62
Závěr.....		64
Seznam použité literatury		66
Monografie		66
Komentáře		66
Články.....		66
Příspěvky ve sbornících.....		67

Právní předpisy	67
Rozhodnutí a stanoviska.....	69
Internetové zdroje	70
Další zdroje.....	72
Abstrakt	73
Abstract.....	74
Seznam klíčových slov / List of key words	75
Přílohy	76
Příloha č. 1. Kopie listiny o předání mauzolea.....	76
Příloha č. 2. Srovnání údržby zeleně v okolí mauzolea za 20. a 30. léta	79
Příloha č. 3. Fotografie současného stavu mauzolea	80
Příloha č. 3. Výpis z katastru nemovitostí ke stavební parcele č. 1089.....	83

Seznam použitých zkratek

ABGB- Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch / Všeobecný občanský zákoník

býv.- bývalý/á

ČR- Česká republika

čs.- československý

ČSR- Československá republika

FF UP v Olomouci- Filosofická fakulta Palackého univerzity v Olomouci

Království SHS- Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, pozdější Království Jugoslávie

Liga- Československo-jihoslovanská liga

mj.- mimo jiné

násl.- následující

NOZ- Nový občanský zákoník z r. 2012

NPÚ ÚOP- Národní památkový ústav Územní oblastní pracoviště

OZ- Občanský zákoník z r. 1964

TR- trestní řád

TZ- trestní zákoník

sp.zn.- spisová značka

SOKAOL- Státní okresní archiv Olomouc

tzv.- takzvaný

ZPOh- Zákon o pohřebnictví

ZVH- Zákon o válečných hrobech

Úvod

Ve své diplomové práci se věnuji problematice regionální zchátralé památky, v jejíchž prostorách jsou uloženy lidské ostatky. Příklad Jihoslovanského mauzolea je komplikovaným problémem s právními i mnoha jinými společenskými následky, kterými je ať už přímo nebo nepřímo zatěžováno vedení Statutárního města Olomouc. Mauzoleum je v souvislosti s nedávnými událostmi pod drobnohledem narůstajícího zájmu publicistů, historiků, úředníků a v neposlední řadě také veřejnosti. Já se snažím složitou problematiku mauzolea popisovat z právního pohledu a popularizovat ji v právnických kruzích.

V diplomové práci navazuji na svou seminární práci, v níž jsem se zabýval aplikací zákona o pohřbnictví na případ mauzolea. Nyní se v diplomové práci snažím kromě zákona o pohřbnictví postihnout i další právní předpisy, upravující nakládání s lidskými ostatky a jejich ochranu. Od doby, kdy jsem napsal zmíněnou seminární práci, uběhl jistý čas, ve kterém došlo k různým změnám. Zejména Statutární město Olomouc získalo mauzoleum do svého vlastnictví. Z hlediska historicko vědního je potřeba zmínit nález historika FF UP PhDr. Arnošta Skoupého CSc., jemuž se podařilo v archivu v Bělehradu dohledat seznamy vojáků pohřbených v mauzoleu.

Ke změnám došlo i v právním řádu. Především byl přijat a nabyl účinnosti nový občanský zákoník, jenž na rozdíl od předchozí právní úpravy vymezuje postmortální ochranu člověka. V oblasti veřejnoprávní se objevily také novinky v podobě prvních odborných publikací. Když jsem v r. 2011 popisoval zákon o pohřbnictví, nemohl jsem se prakticky opřít o jakoukoliv českou odbornou literaturu, neboť žádná neexistovala, a musel jsem si vystačit toliko s textem zákona a důvodové zprávy. Proto jsem uvítal, že v r. 2011 vyšla monografie kolektivu autorů Davida Stejskala a Jaroslava Šejvly, kterou následovala v r. 2013 monografie Tomáše Kotrlého. V r. 2015 byl vydán první komentář k zákonu o pohřbnictví a k zákonu o válečných hrobech. Sborník stanovisek k pohřbnictví vydala v r. 2013 Kancelář Veřejného ochránce práv.

V první kapitole jsem se pokusil vylíčit skutkový stav případu z hlediska historických souvislostí i současnosti. Právní ochrana lidských ostatků je upravena ve více předpisech, přičemž má jak soukromoprávní, tak veřejnoprávní povahu, které nelze od sebe zcela oddělit. Proto po úvaze, jak nejvhodněji pro účely diplomové práce vymežit a rozdělit relevantní právní úpravu, jsem se rozhodl, že ji budu členit podle toho jak je v právním řádu upravena. Tedy, jestli je součástí všeobecných právních předpisů, nebo je upravena samostatnými

právními předpisy. Toto rozdělení je čistě orientační, ve vztazích právní úpravy ve všeobecných předpisech a samostatných předpisech se neuplatňují derogační principy.

Do druhé kapitoly zahrnuji právní úpravu z všeobecných předpisů, jako je nový občanský zákoník, trestní zákoník atd. Dále jsem do této kapitoly začlenil judikaturu Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. Právní úprava ochrany lidských ostatků v samostatných předpisech je tvořena správně právními předpisy a mezinárodními smlouvami, upravujícími péči o válečné hroby. Právní úpravu v samostatných předpisech zařazuji do třetí kapitoly.

Při psaní diplomové práce jsem se snažil využít všechny dostupné zdroje informací k této tematice. Což se týče právních zdrojů, vycházel jsem primárně z platných právních předpisů ČR, domácí a evropské judikatury. Informace jsem získával také z dobových dokumentů, tisku, úředních dokumentů, internetu a osobních konzultací. Velmi mi pomohl pracovník NPÚ ÚOP Olomouc Mgr. Miroslav Papoušek, jenž mi poskytl fotokopie dobových dokumentů ze Státního okresního archivu v Olomouci. Kromě česky psaných textů jsou v mé práci zastoupeny i zdroje cizojazyčné. Prameny v angličtině a němčině jsem překládal sám, s exotičtějšími jazyky, jako jsou makedonština nebo srbština mi pomáhal Ing. Bohumil Vachutka.

Cílem této práce je seznámit s předpisy, upravujícími nakládání s lidskými ostatky a jejich následnou aplikaci prověřit na případu mauzolea. Pokusím se představit nástroje ochrany a ověřit jejich uplatnění v praxi. Mauzoleum se nachází stále v neutěšeném stavu. V diplomové práci bych rád proto poukázal na rozpory současného stavu mauzolea s právním řádem. Diplomová práce by pak mohla být vodítkem pro Statutární město Olomouc pro nakládání s mauzoleem do budoucnosti.

O mauzoleu jsem napsal seminární práci, v níž jsem zkoumal mauzoleum z pohledu zákona o pohřebnictví. Roli Statutárního města Olomouc v případu mauzolea jsem řešil ve svém příspěvku do sborníku Karlovy Univerzity. Pro další výzkum je možno se dále podrobněji zabývat např. vlastnickou otázkou mauzolea, nebo je zkoumat v souvislosti s právní ochranou památek.

1 Mauzoleum padlých Jihoslovanů v Olomouci

1.1 O mauzoleu obecně

V sousedství historického centra Statutárního města Olomouce se nachází stavba, která, ač k tomu nebyla předurčena, stala se smutným mementem dějin 20. století. Ti, kdož procházejí olomouckými Bezručovými sady kolem zchátralé, rozbité, kolosální budovy s antickým sloupovým a vybledlým zlatým nápisem „LJUBAV ZA LJUBAV“ na štítě, ani často netuší, že se jedná o mauzoleum, v němž jsou uloženy ostatky zhruba dvanácti set jugoslávských vojáků z I. světové války.¹ Mauzoleum chátrá, nikdo se o něj nestará, skýtá přístřeší bezdomovcům, bývá i častým cílem útoků vandalů. Jako palčivý problém se ukázala zejména ta skutečnost, že mauzoleum bylo po dlouhou dobu ve vlastnictví Jugoslávie, která se ovšem v 90. letech rozpadla.² Mauzoleum do dnešní doby nikdo nespravuje ani neudržuje. Vedení Statutárního města Olomouce nehodlalo investovat své finanční prostředky na opravu a údržbu stavby, která nebyla v jeho majetku. Rovněž zájem nástupnických států rozpadnuvší se Jugoslávie o tuto budovu nebyl nikterak valný.³

1.2 Vznik mauzolea

1.2.1 Československo-jihoslovanská liga

V meziválečném období bylo Království Srbů, Chorvatů, Slovinců⁴ důležitým čs. spojencem ve středoevropském prostoru. Po celou předválečnou dobu existence obou států se projevovala jejich vzájemná hospodářská, vojenská, obchodní, vzdělávací, politická a kulturní spolupráce.⁵ V oblasti kultury, vzdělání a prohlubování československo-jihoslovanského přátelství se výrazně angažovala Československo-jihoslovanská liga,⁶ jejímž odborem

---

¹ Podle posledního výzkumu PhDr. Arnošta Skoupého Csc. z materiálů v bělehradském Archivu Srbije, fond Vojnički grobovi, Kart. 18, F 12/R 6 by se mělo jednat o 1187 vojáků.

Blíže pak SKOUPÝ, Arnošt: Oběti Velké války v olomouckém mauzoleu Jihoslovanů. *Střední Morava: vlastivědná revue*, 2014, roč. 20, č. 38, s. 4-17.

² *Jihoslovanské mauzoleum*, [online]. spqo.cz, 2009, [cit. 10. února 2012]. Dostupné na <<http://spqo.cz/content/jihoslovanske-mauzoleum/>>.

³ HORKÁ, Simona: *Mauzoleum ve Výpadu: návštěva Srbů s opravou nepohnula*, [online]. olomoucky.denik.cz, 30. prosince 2008, [cit. 11. listopadu 2011]. Dostupné na <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/ani-zajem-srbu-rekonstrukci-mauzolea-neuspisil.html>.

⁴ Dále jen Království SHS. Pozn. autora: od r. 1929 Království Jugoslávie.

⁵ HRABCOVÁ, Jana: *Československo-chorvatské vztahy v období 1918-1938*, [online]. <http://is.muni.cz>, 30. srpna 2006, [cit. 9. února 2012]. Dostupné na <http://is.muni.cz/th/104456/ff_b/>.

⁶ Dále jen Liga.

v Olomouci bylo mauzoleum zřízeno. Byť v dnešní době pozapomenuta, zaujímala mezi spolky pěstujícími slovanskou vzájemnost v meziválečné ČSR významné postavení. V jejím čele stály na pozici předsedy takové výrazné osobnosti, jakými byli např. první předseda Ústavního soudu ČSR JUDr. Karel Baxa, či politik Dr. Petr Zenkl.

1.2.2 Zřízení mauzolea

Dne 9. 2. 1926 schválila členská schůze odboru Ligy v Olomouci záměr vystavět mauzoleum pro uložení ostatků příslušníků Království SHS z vojenských hřbitovů z I. světové války na území Moravy a Slezska.⁷ Jednalo se o srbské válečné zajatce, kteří našli smrt v rakousko-uherských zajateckých táborech na našem území v průběhu války, a o vojáky ze zemí Království SHS bojujících dříve v řadách rakousko-uherské armády, jež zemřeli na následky zranění, či podleli nemocem v některém moravském či slezském lazaretu.

Rozhodnutí Ligy vycházelo i ze způsobu řešení vojenských hřbitovů, který si Království SHS zvolilo. Přiklonilo se k tzv. francouzskému způsobu, kdy byly ostatky pohřbených exhumovány z vojenských hřbitovů a pohřbívány ve společných kostnicích.⁸ Paradoxně jsou tak pohromadě pohřbeni vojáci z obou stran zákopů, příslušníci různých národů, vyznání a etnik. Tento postoj, vycházející z pojetí Jugoslávie jako unitárního státu, se ukázal vzhledem k pozdějším etnickým konfliktům na území Jugoslávie ve vztahu k mauzoleu v Olomouci jako problematický.

Další jihoslovanské kostnice v ČSR byly zřízeny v Jindřichovicích na Sokolovsku, v Praze na Olšanských hřbitovech, na Slovensku pak v Trenčíně a Velkém Mederí.⁹ Dne 29. 3. 1926 městská rada schválila žádost odboru o přidělení pozemku v Michalském výpadu v Schillerových (dnešních Bezručových) sadech.¹⁰ Zřízení mauzolea bylo politickým rozhodnutím tehdejšího vedení města. Mauzoleum mělo zvýšit atraktivitu města Olomouce na mezinárodní úrovni a podpořit turistický ruch. Jednalo o první mauzoleum obětí I. světové války na Moravě.¹¹

---

⁷ SKOUPÝ: SKOUPÝ, Arnošt. Vznik jihoslovanského mauzolea v Olomouci, *Časopis Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci*, 1970, roč. 60 č. 2-3., s. 42.

⁸ ДУКОВИЧ, Исидор. *Аустроугарски логор Јиндриховице*, Праг: Амбасада Савезне Републике Југославије, 1996. s. 54.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Stavební parcela č. 1089.

¹¹ SKOUPÝ: *Oběti Velké války...*, s. 5.

Projekt měl od počátku silnou podporu politické reprezentace města, což se projevilo i na krátké době vyřízení základních úředních jednání. Svou roli sehrála nejspíš i skutečnost, že tehdejší starosta Olomouce JUDr. Richard Fischer byl členem Ligy.¹² Práce na stavbě mauzolea po jednání čs. a jugoslávské strany začala ještě v dubnu 1926. Stavbu se rozhodla financovat sama Liga, prostřednictvím darů, půjček a sbírek, což se později projevilo jako nepřilíš šťastné rozhodnutí.

Návrh stavby ve stylu antikizujícího klasicismu vypracoval olomoucký architekt, žák Josipa Plečnika, Hubert Aust.¹³ Stavba mauzolea byla v očích veřejnosti vnímána se sympatiemi. Výjimku tvořil pouze katolický časopis „Našinec“, v němž byla výstavba mauzolea kritizována s poukazem „že stavět hrobku uprostřed parku je nehygienické.“¹⁴ Práce na stavbě probíhaly závratnou rychlostí, takže už ve dnech 10. -11. 7. 1926 mohlo proběhnout za přítomnosti čs. a jugoslávské delegace slavnostní odhalení mauzolea.¹⁵ Mauzoleum bylo vysvěceno pravoslavným biskupem Gorazdem¹⁶ a „oficiálně věnováno Jihoslovánům se slibem, že jak město, tak odbor Ligy bude o ně pečovat.“¹⁷

1.2.3 Transporty ostatků, pietní slavnosti a darování pozemku

Na pietní uložení ostatků si však mauzoleum muselo dva roky počkat, neboť ještě u všech ostatků nedošlo k uplynutí zákonné desetileté tlečí doby,¹⁸ po které teprve byla možná exhumace ostatků. Během října r. 1928 došlo k hromadné exhumaci a přesunu ostatků jihoslovanských vojáků do Olomouce ze 49 měst a obcí Moravy a Slezska.¹⁹ Jednalo se o dopředu připravenou a zkoordinovanou akci úřadů, podléhajících ministerstvům národní obrany, vnitra, dopravy a ministerstvu veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy. Akce měla i své odpůrce. Kritizoval ji kupř. známý moravský spisovatel Jan Herben.²⁰

---

¹² Tamtéž.

¹³ KOLÁŘ, Bohumír. *Hubert Aust, dosud nedocenená osobnost olomoucké architektury*, [online]. zpravodajstvi.olomouc.cz, 22. listopadu 2005, [cit. 9. února 2012]. Dostupné na <<http://zpravodajstvi.olomouc.cz/view.php?cisloclanku=2005112105> />.

¹⁴ SKOUPÝ: Vznik jihoslovanského mauzolea..., s. 40.

¹⁵ Rychlost, s jakou bylo mauzoleum postaveno, se později projevila na úkor kvality stavebních prací a mauzoleum muselo být v r. 1930 rekonstruováno.

¹⁶ Sv. Gorazd II.

¹⁷ SKOUPÝ: Vznik jihoslovanského mauzolea..., s. 42.

¹⁸ Poslední pohřby vojáků se konaly v r. 1918, takže exhumace jejich ostatků byla přípustná nejdříve v r. 1928, SKOUPÝ: Oběti Velké války..., s. 6.

¹⁹ Nejvíce exhumovaných ostatků pocházelo z Brna (259), z černovířského vojenského hřbitova v Olomouci (173), z Opavy a Kroměříže (obě města po 109), SKOUPÝ: Oběti Velké války..., s. 6.

²⁰ HERBEN, Jan. Denní zprávy Hroby Lidové noviny, 9 října 1928, ranní vydání, s. 2.

Dne 31. 10. 1928 byly transport a ukládání ostatků zakončeny pietními oslavami opět za přítomnosti čs. i jugoslávské reprezentace. Ostatky vojáků byly uloženy do dřevěných rakví, každá z rakví pak byla opatřena číslem. Ve jmenném seznamu pohřbených vojáků byla kromě dalších osobních údajů vojáků, uvedena i čísla rakví, do nichž byli pohřbeni. Díky tomu se dalo přesně určit, ve které rakvi je pohřben konkrétní voják. Dřevěné rakve pak byly umístěny do železných polic v podzemní kryptě mauzolea. Z celkového počtu 1187 Jihoslovanů, pochovaných v mauzoleu, se 388 vojáků narodilo v Bosně a Hercegovině, 264 v Chorvatsku, 255 v Srbsku, 236 ve Slovinsku, 7 pocházelo z Černé hory, 5 z Makedonie, dále jsou evidováni dva rodáci z jižního Rakouska a jeden ze Slovenska. V 17 případech jsou jako příslušnost k zemi uvedeny Uhry a u dvanácti vojáků příslušnost uvedena není. Co se týče vyznání, to je uvedeno u 792 vojáků, z toho 417 z nich bylo vyznání římskokatolického, 238 pravoslavných, 94 muslimů, 23 řeckých katolíků, 19 evangelíků a jeden žid.²¹

Dne 13. 11. 1928 proběhlo před prezidentem notářské komory v Olomouci Dr. Josefem Tognerem sepsání darovací smlouvy,²² v níž město Olomouc, zastoupeno členy městské rady, darovalo Království SHS pozemek v Michalském výpadu, na němž bylo mauzoleum postaveno. Součástí smlouvy byl i dodatek, který zmiňuje možnost navrácení pozemku zpět do rukou obce v případě, že by mauzoleum bylo zrušeno, či nějak jinak výrazně změnilo svou funkci. Jugoslávskou stranu při podpisu smlouvy zastupoval generální inspektor jugoslávských hrobů v ČSR Milivoj Crvčanin.

1.2.4 První problémy a předání mauzolea Jugoslávii

Po čase však vyšlo najevo, že stavební práce při budování mauzolea nebyly provedeny kvalitně a bylo nutno přistoupit ke stavebním rekonstrukcím. Nastala hospodářská krize a odbor Ligy měl vážné problémy s uhrazením dluhu za stavbu mauzolea, který činil asi 320 000 Kč.²³ Odbor Ligy měl v úmyslu předat Království SHS mauzoleum, aniž by bylo

---

²¹ SKOUPÝ: Oběti Velké války..., s. 10-11.

Seznam pohřbených vojáků v mauzoleu k nahlédnutí též v Centrální evidenci válečných hrobů Ministerstva obrany České republiky [online]. valecnehroby.army.cz, [cit. 1. února 2016]. Dostupné na <<http://valecnehroby.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=2159256&hid=27&hin=1.%20Sv%C4%9Btov%C3%A1%20v%C3%A1lka&chid=37&chin=Os%C3%A1rium&mt=Olomouc&st=0&>>>.

²² SOkAOL, M1-1, fond Archiv města Olomouce, Registratura 1941-1945, inv. č. 42, sign. 648, karton 32 – Jihoslovanské mauzoleum (1928) 1941-1943.

²³ SKOUPÝ: Vznik jihoslovanského mauzolea..., s. 42.

zatíženo dluhy. Počet členů odboru klesal a zbylí členové sháněli peníze na zaplacení dluhu doslova, kde se dalo. Částkou 10 000 Kč přispěl i prezident republiky T. G. Masaryk.²⁴

V této složité situaci nemá odbor dostatek prostředků na údržbu mauzolea, které začíná chátrat. V dopise z r. 1930 píše Dr. Bohuš Vybíral²⁵ inspektoru jugoslávských hrobů v ČSR Milivoji Crvčaninovi: „*Ted' jsme dokončili velké opravné práce na přední části mauzolea, při čemž jsme se na vlastní oči přesvědčili o tom, co jsme dosud jen tušili, totiž že imposantní zjev památníku neodpovídá nikterak provedení stavby. Nepřeháním, řeknu-li, že jsme stáli vlastně před katastrofou.*“²⁶ Mauzoleum pustlo, veřejnost jej začala vnímat negativně, jeho špatný stav začal rozdělovat i samotné členy olomouckého odboru Ligy. Kupř. dne 2. 11. 1932 se vzdává místa ve výboru odboru Ligy štábní kapitán Topič. V dopise, jímž rezignoval, mj. kritizuje že „*v kapli mauzolea nehoří elektrické světlo, za dvířky kostnice je plno písku a smetí...celkově mauzoleum vzbuzuje málo důstojnosti.*“²⁷ Z dobových fotografií lze podle rozrůstající se zeleně poznat, že okolí mauzolea nebylo příliš udržováno už v této době.²⁸

Olomoucký odbor Ligy, který na splacení dluhu vyčerpal prakticky veškeré své finanční prostředky, nebyl již schopen zaopatřit správu a údržbu mauzolea. Proto mezi členy odboru převládl názor, aby bylo mauzoleum předáno diplomatickou cestou přes zastupitelský úřad Království Jugoslávie. Po zdlouhavých jednáních Dr. Bohuše Vybírala s Milivojem Crvčaninem došlo k vypracování předávací listiny, jež byla v červnu r. 1931 odeslána do Bělehradu.

1.2.5 Listina o předání mauzolea

V „preambuli“ předávací listiny jsou stručně uvedeny základní informace, týkající se mauzolea, důvody jeho vybudování a vyúčtování nákladů výstavby, přičemž je v listině výslovně uvedeno, že všechny dluhy spojené s výstavbou byly řádně zaplacený.²⁹ Zkusím se v této části zaměřit na nejdůležitější ustanovení předávací listiny. Podle ustanovení čl. 1

---

²⁴ SKOUPÝ: Oběti Velké války..., s. 8.

²⁵ Předseda odboru Ligy v Olomouci a ředitel Vědecké knihovny v Olomouci.

²⁶ Vznik jihoslovanského mauzolea..., s. 43.

²⁷ SOkAOL, fond MAO, M-6-35, Československo-jihoslovanská liga-místní odbor Olomouc, kart. VI. složka: Rok 1932.

²⁸ Blíže příloha č. 2.

²⁹ Blíže příloha č. 1. Kopie předávací listiny je přílohou článku SKOUPÝ: Oběti Velké války..., s. 16-18., originál se pak nachází ve Státním okresním archivu Olomouc, fond MAO, M-6-35, Československo-jihoslovanská liga-místní odbor Olomouc, kart. VI. složka: Acta 1931-1932.

předávací listiny „*udržování památníku ve stavu důstojném, odpovídajícím jak jeho úkolu tak také jeho okolí, jakož i další výzdoba památníku přechází na vládu Království Jugoslávie.*“

Ustanovení čl. 3 a čl. 4 předávací listiny stanoví, že správa památníku bude vyhrazena odboru Ligy v Olomouci, jemuž také byla uložena ohlašovací povinnost ve vztahu k vládě Království Jugoslávie pro případy závad a škod na památníku. Odbor Ligy měl ze svých prostředků hradit drobné náklady spojené se správou památníku za čištění, osvětlování a příležitostnou slavnostní výzdobu.

Ustanovení čl. 7. stanovilo vládě Království Jugoslávie povinnost „*vyložit, udržovat a po případě obnovovat*“ jmenný seznam pohřbených jihoslovanských vojáků v památníku. Závěrečné ustanovení čl. 9. řešilo situaci, když by odbor Ligy v Olomouci zanikl. Pro takový případ bylo stanoveno, že na základě spolkových stanov přejdou všechna práva a všechny povinnosti na ústředí Ligy v Praze. V předávací listině není ale řešena situace, když dojde k zániku Ligy jako takové, k čemuž posléze i došlo.

Tato předávací listina byla zajímavým právním dokumentem. Fakticky se jednalo o soukromoprávní smlouvu sui generis mezi spolkem jednoho státu na straně jedné a cizím státem jako vlastníkem mauzolea na straně druhé. Cílem této smlouvy bylo upravit práva a povinnosti obou subjektů smlouvy v souvislosti se správou a údržbou mauzolea, jakož i s hrazením nákladů s tím spojených.

Vzhledem ke komplikované vymahatelnosti některých povinností,³⁰ má tato smlouva spíše deklaratorní charakter. Není však ani jisté, zda vůbec došlo k akceptaci podmínek jugoslávskou stranou, protože ačkoliv v r. 1936 bylo do Olomouce doručeno oznámení jugoslávské ambasády, „*že rozhodnutím ministerstva spravedlnosti přejímá Království Jugoslávie mauzoleum v Olomouci do vlastnictví jihoslovanského státu a ponechává je ve správě odboru Ligy,*“ tento dokument nebyl nikdy do Olomouce fakticky doručen a nepodařilo se ho dopátrat ani v bělehradských archivech.³¹ Je tedy možné, že k uzavření této smlouvy vůbec nedošlo.

1.2.6 Chátrání mauzolea

V období třicátých let se mauzoleum spíše stává příčinou sporů, není o něj řádně pečováno a chátrá. Na špatný stav mauzolea poukazuje i dobový tisk. V lednu r. 1935 vyšel

---

³⁰ Především ze strany Jugoslávie.

³¹ SKOUPÝ: *Oběti Velké války...*, s. 9.

v periodiku Slovenská politika článek „Mrtví hovoria“ s podtitulem „Kosti 1320 srbských junákov v olomouckém mauzoleu, o ktoré sa nikto nestará.“ Článek napadal Milivoje Crvčanina a poukazoval na zanedbaný stav mauzolea.³² V r. 1939 byla ČSR obsazena německými vojsky a Liga musela svou činnost ukončit.

1.3 Mauzoleum za okupace 1939-1945

Němečtí okupanti a jejich přísluhovači v době tzv. Protektorátu Čechy a Morava důsledně potírali jakékoliv připomínky idejí předmnichovského čs. státu. Olomoucké mauzoleum, které tyto hodnoty symbolizovalo, se stalo nacistům nepohodlným. Po zničení olomoucké synagogy v r. 1939 bylo mauzoleum další ideologicky závadnou památkou určenou k likvidaci.³³ Dne 13. 10. 1942 olomoucký starosta Dr. Julius Schreitter³⁴ zasílá přes Oberlandrat v Moravské Ostravě Říšskému protektorovi do Prahy návrh na likvidaci mauzolea v Michalském výpadu. Jako jeden z důvodů pro tento krok uvádí špatný stav této památky, „*kteřá hyzdí veřejné prostranství.*“³⁵

Říšský protektor³⁶ si vyžaduje stanovisko Památkového úřadu v Brně prostřednictvím zástupce německého předsednictva Prof. Dr. K. Kühna a žádá další informace o mauzoleu, kdy a jak bylo mauzoleum zřízeno, jestli se na jeho vybudování podílela Jugoslávie a zda by jeho likvidace nenarušila mezinárodní vztahy s Nezávislým státem Chorvatsko.³⁷ Připomínky říšského protektora byly řešeny od října r. 1942 do června r. 1943.

V této době proběhl pokus o sestavení evidence a zjištění totožnosti pohřbených vojáků. Dne 19. 5. 1943 byl zaslán úřadem olomouckého starosty dotaz Záložnímu lazaretu v Klášterním Hradisku na počet a totožnost pochovaných Jihoslovanů. V odpovědi ze dne 25. 5. 1943 sděluje primář lazaretu, že veškeré dřívější dokumenty českého oddělení vojenské

---

³² SKOUPÝ: Vznik jihoslovanského mauzolea..., s. 43.

³³ ŠTĀSTNÁ Edita, BROCH, Petr. *Vzpomínky na vypálení olomoucké synagogy*, [online]. kehila-olomouc.cz, červen 2005, [cit. 9. února 2012] Dostupné na <<http://kehila-olomouc.cz/rs/historie/vzpominky-na-vypaleni-olomoucke-synagogy/>>.

³⁴ *Julius Schreitter*, [online]. [osobnosti-moravy.eu](http://www.osobnosti-moravy.eu), 2009, [cit. 8. listopadu 2011]. Dostupné na <<http://www.osobnosti-moravy.eu/osobnosti/default/DataGrid-page?DataGrid-page=2&id=HM91uxMXSUE7bRE8TWF5bXHZhuYUMalYAO5GGAQWjMc%3D/>>.

³⁵ SOKAOL, M1-1, fond Archiv města Olomouce, Registratura 1941-1945, inv. č. 42, sign. 648, karta 32 – Jihoslovanské mauzoleum (1928) 1941-1943.

³⁶ Podle podpisu se jednalo o zastupujícího říšského protektora Kurta Dalugeho.

³⁷ Loutkový fašistický stát, který vznikl na troskách okupované Jugoslávie.

nemocnice byly předány čs. Ministerstvu národní obrany.³⁸ V tomto duchu byl vyrozuměn i Říšský protektor dopisem ze dne 12. 6. 1943. V závěru dopisu oznamují olomoučtí Říšskému protektorovi, že právě kvůli absenci podkladů se rozhodli, „*navzdory špatnému stavebnímu stavu mauzolea, ponechat jej do dalšího beze změny.*“

V souvislosti s mauzoleem v době okupace se zachoval zajímavý zápis ze dne 31. 7. 1943, v němž je uvedeno, že byla odcizena mříž ve vchodu do krypty mauzolea, čímž se krypta stala volně přístupnou.³⁹ Jedná se tak nejspíš o první úředně zdokumentované vandalské poškození mauzolea.

Průběh války a snad i komplikovaný právní problém se zahraničním prvkem odsunuly likvidaci mauzolea na vedlejší kolej.⁴⁰ Mauzoleum bylo prozatím zachráněno...

1.4 Mauzoleum po II. světové válce

Bohužel neexistuje příliš mnoho zdrojů, které by vypovídaly o poválečných osudech mauzolea, budu tedy stručný. Vzhledem k napjatým politickým vztahům poválečné ČSR s tehdejší Jugoslávií nevěnoval nikdo mauzoleu péči ani zájem, takže dál chátralo. V r. 1958 bylo mauzoleum zapsáno do státního seznamu kulturních památek.⁴¹ V 70. letech byl klíč od mauzolea předán Městským národním výborem v Olomouci Výstavišti Flora Olomouc, které je správcem městských parků. V r. 1991 vypukla v Jugoslávii občanská válka, která způsobila rozpad Jugoslávie, čímž se zkomplikovala otázka vlastnictví, která nebyla dlouhou dobu řešena. V mauzoleu jsou totiž společně pohřbeni příslušníci všech národů, které proti sobě v krvavé válce stály.

V létě r. 1997 při ničivých povodních došlo k vylití Mlýnského potoka v Bezručových sadech a vytopení mauzolea.⁴² Po celou dobu mauzoleum chátrá a dochází k soustavnému

---

³⁸ Ministerstvo národní obrany ukončilo svou činnost k 31. 12. 1939, LÁNÍK, Jaroslav. *Ministerstvo obrany 1918-1989*, [online]. www.mocr.army.cz, [cit. 7. února 2016]. Dostupné na <<http://www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/historie/ministerstvo-obrany-1918-1989-5316/>>.

³⁹ SOKAOL, M1-1, fond Archiv města Olomouce, Registratura 1941-1945, inv. č. 42, sign. 648, karton 32 – Jihoslovanské mauzoleum (1928) 1941-1943.

⁴⁰ Další záznamy o likvidaci mauzolea již v archivu nejsou.

⁴¹ *Nemovitě památky*, [online]. monumnet.npu.cz, 2011, [cit. 9. února 2012]. Dostupné na <<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=157333&Limit=20>> / >.

⁴² HORKÁ, Simona. *Mauzoleum ve Výpadu: návštěva Srbů s opravou nepohnula*, [online]. olomoucky.denik.cz, 30. prosince 2008, [cit. 11. listopadu 2011]. Dostupné na <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/ani-zajem-srbu-rekonstrukci-mauzolea-neuspisil.htm>.

poškození této památky i k zásahům do ostatků v kryptě ze strany vandalů.⁴³ V 90. letech proto Výstaviště Flora Olomouc nechává vstup krypty zabetonovat, aby zabránilo dalším podobným případům. Problematikou mauzolea se svého času zajímal i býv. ministr kultury a olomoucký rodák Pavel Dostál.⁴⁴ Přese všechnu snahu však zůstává mauzoleum ve stále špatném stavu.

Mauzoleum je snadným terčem sprejerů a přístřeším pro narkomany a bezdomovce. Ti se podílejí velkou měrou na jeho postupné devastaci. Vzácné fresky pravoslavných světců v nadzemní kapli byly znehodnoceny sprejerskými nápisy. Útočníci pronikli i do podzemní krypty, rozmetali kosti z některých rakví po podlaze, tak, že již nelze rozpoznat, které kosti patří k sobě a do jaké rakve.⁴⁵ Bezdomovci si v mauzoleu zakládají ohničky a občas tak v mauzoleu musí zasahovat hasiči.⁴⁶ V lednu 2015 byl jeden bezdomovec v mauzoleu dokonce nalezen mrtev.⁴⁷

Statutární město Olomouc zaujímal po dlouhou dobu k případu mauzolea spíše pasivní postoj, s poukazem, že dokud nebudou vyřešeny vlastnické vztahy, nemůže město v tomto směru podnikat žádné kroky.⁴⁸ Jediní, kdo se snaží dosud udržet pietní ráz mauzolea, jsou členové Pravoslavné církevní obce v Olomouci při katedrálním chrámu sv. Gorazda a členové Společnosti pro Srbsko.⁴⁹

---

⁴³ *Jihoslovanské mauzoleum*, [online]. spgo.cz, 2009, [cit. 10. února 2012]. Dostupné na <<http://spgo.cz/content/jihoslovanske-mauzoleum/>>.

⁴⁴ BUREŠOVÁ, Jana. Спомен-костурница на Угословените во Оломоуц Чешка република, In ВЕЛЈАНОВСКИ Новица (ed). *Музејски гласник, ГЛАСНИК 3*, МУЗЕЈ НА ГРАД КРАТОВО: Општинска установа Музеј на град Кратово, 2006, s. 80.

⁴⁵ Blíže příloha č. 3.

⁴⁶ KOLĚSÁROVÁ, Veronika: *U mauzolea v Bezručových sadech opět hořelo*, [online]. olomoucky.denik.cz, 26. dubna 2012, [cit. 20. června 2015]. Dostupné na <<http://olomoucky.denik.cz/pozary/u-mauzolea-ljubav-za-ljubav-ve-vypadu-horelo-20120411.html>>.

⁴⁷ ZUNTYCH, Ondřej: *V mauzoleu v olomouckém parku našli mrtvého muže* [online]. olomoucky.denik.cz, 25. ledna 2015, [cit. 20. června 2015]. Dostupné na <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/v-bezrucovych-sadech-v-olomouci-nasli-mrtveho-muze-20150124.html>.

⁴⁸ Blíže VACHUTKA, Tomáš. Role Statutárního města Olomouc v případě Mauzolea padlých Jihoslovánů v Olomouci In DAMOHORSKÝ, Milan (ed). *Role obcí v ochraně životního prostředí z pohledu práva*. Praha: Karlova univerzita v Praze, 2015 s. 194-208.

⁴⁹ MAZALOVÁ, Blanka: *Jihoslovanské mauzoleum v Olomouci. Bude dál strašit okolí nebo se stane pietním místem?* [online]. <http://m.rozhlas.cz>, 1. prosince 2014, [cit. 21. března 2016]. Dostupné na <<http://m.rozhlas.cz/plus/zaostreno/zprava/jihoslovanske-mauzoleum-v-olomouci-bude-dal-strasit-okoli-nebo-se-stane-pietnim-mistem--1427361>>.

1.5 Současnost

K určitému zlomu v případě mauzolea došlo na jaře r. 2012. Nesouhlas veřejného mínění se stávajícím stavem mauzolea a kritika města ze strany široké veřejnosti donutily město ke změně postoje a k činu.⁵⁰ Vedení Statutárního města Olomouc rozhodlo, že se pokusí získat mauzoleum do vlastnictví města a zařídí rekonstrukci mauzolea. Vzhledem k nejasným vlastnickým vztahům bylo mauzoleum prohlášeno Statutárním městem Olomouc za opuštěnou nemovitost podle ustanovení § 135 odst. 1 tehdejšího občanského zákoníku.⁵¹

Po marném uplynutí šestiměsíční lhůty, ve které se měl přihlásit vlastník mauzolea k vlastnictví, podalo Statutární město Olomouc dne 21. 11. 2012 žalobu na určení, že vlastníkem mauzolea je Statutární město Olomouc. Žalovanými bylo šest států, jež vznikly na území býv. Jugoslávie. Krajský soud v Ostravě dal za pravdu Statutárnímu městu Olomouc rozsudkem ze dne 17. 6. 2014. Zápis nového vlastníka do katastru nemovitostí byl proveden dne 24. 3. 2015.⁵² Statutární město Olomouc se tak definitivně stalo vlastníkem mauzolea.⁵³ Rekonstrukce mauzolea je plánovaná ve třech etapách, z nichž první by měla být realizována během léta r. 2016.⁵⁴ Na úhradu rekonstrukce přispěje dotací Ministerstvo obrany.⁵⁵ Musím ale konstatovat, že ani rok po získání mauzolea do vlastnictví Statutárního města Olomouc nedošlo k žádné změně stavu mauzolea. Statutární město Olomouc jako vlastník, dle mého mínění mohlo aspoň symbolicky uctít památku padlých.

---

⁵⁰ Blíže VACHUTKA, Tomáš. Role Statutárního města....

⁵¹ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů, (dále jen OZ).

⁵² Blíže příloha č. 4.

⁵³ Blíže VACHUTKA, Tomáš. Role Statutárního města....

⁵⁴ ZUNTYCH, Ondřej. Proměna mauzolea ve Výpadu je připravená. Začne brzy, [online]. olomoucky.denik.cz, 16. listopadu 2015 [cit. 21. března 2016]. Dostupné na <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/oprava-mauzolea-ve-vypadu-je-pripravena-zacne-po-zime-20151116.html>.

⁵⁵ Blíže v podkapitole 3.4.4 Výkon státní správy.

2 Právní úprava ochrany lidských ostatků ve všeobecných právních předpisech

2.1 Exkurs do právní ochrany hrobů a lidských ostatků

2.1.1 Obecné přístupy a nastínění historie ochrany

Lidské ostatky a pozůstatky mají ve vnímání naší společnosti specifické postavení.⁵⁶ Dá se říci, že současná evropská společnost, tj. společnost mnohonárodní, zaujímá k otázkám pohřbívání, hrobů, či lidských ostatků i pozůstatků až na ojedinělé výjimky vesměs stejné postoje a přístupy. Je to dáno především společným civilizačním, kulturním i společenským vývojem. Nejstarší archeologické nálezy lidských hrobů na evropské půdě pochází už z období mezolitu.⁵⁷ Pohřbívání jako akt zvláštního nakládání s mrtvým lidským tělem za účelem určitého symbolického záměru je však typické i pro jiné civilizace. Společným znakem pro všechny je především vyjádření úcty k mrtvému a piety. Mezi odlišné znaky patří způsoby pohřbívání, v čemž se odráží geografické, kulturní a později i náboženské rozdíly jednotlivých civilizací.

Hlavním účelem však bylo vyjádření úcty společnosti k mrtvému a zajištění jeho posmrtné důstojnosti. Pohřbívání pak také souviselo s otázkou náboženskou, kdy náboženská společnost určovala podmínky a způsoby pohřbu.⁵⁸ Lidské ostatky byly z tohoto pohledu vnímány jako posvátné.

S rozvojem prvních státních celků dochází také k rozvoji práva, jež se začíná věnovat i otázce pohřebnictví. První úprava pohřebnictví ve starověkém Římě se objevila již v Zákoně dvanácti desek.⁵⁹ Ve starověkém Římě měly hroby zvláštní právní postavení, status *res extra commercium*, konkrétně *res religiosae*.⁶⁰ Tímto byly hroby považovány za posvátná místa a byly vyloučeny z obchodu. V Římě platilo rovněž pravidlo, že všechny části lidského těla musí být pohřbeny. V obou uvedených případech přitom vůbec nezáleželo na tom, zda se

---

⁵⁶ Ustanovení § 2 písm. a) zákona č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen ZPoh), stanovuje, že lidskými pozůstatky se rozumí mrtvé lidské tělo nebo jeho části do pohřbení a lidské ostatky jsou lidské pozůstatky po pohřbení. V případě vojáků z Jihošlovanského mauzolea se jedná o ostatky.

⁵⁷ „burial“, [online]. www.britannica.com, 2011, [cit. 3. prosince 2011]. Dostupné na <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/85256/burial/>>.

⁵⁸ STEJSKAL, David a kol. *Pohřbívání a hřbitovy*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 235-323.

⁵⁹ Lex duodecim tabularum, Tabule X upravovala zákaz pohřbívání ve městě, průběh pohřbu a „nedotknutelnost“ lidských kostí, blíže pak KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety a důstojnosti lidských ostatků*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2013. s. 23-24.

⁶⁰ FRÝDEK, Miroslav. *Kurz římského práva*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2011. s. 99.

jedná o hrob, pozůstatky nebo ostatky svobodné osoby či otroka. „*Starořímská pietas znamenala svědomité dodržování obřadů, ale také úctu k tradičním vztahům mezi lidmi nebo přesvědčení, že mrtví mají něco, co mohou naučit živé, kteří by bez toho byli ztraceni.*“⁶¹ Součástí praetorského ediktu byla zvláštní žaloba *actio sepulchri violati*, kterou bylo možno použít nejen v případě, kdy někdo poničil náhrobek, ale též tehdy, kdy někdo neoprávněně hrobku stavěl nebo v ní dokonce bydlel.⁶² Podle kanonického práva je zase „*hanobení hrobu či těla mrtvého možno považovat za naplnění skutkové podstaty kanonického trestného činu proti náboženství nebo proti svobodě církve.*“⁶³

Pieta je široký pojem, k němuž lze jen těžko přiřadit vyčerpávající definici. V důvodové zprávě k ZPoh je pieta určena „*jako takové důstojné zacházení s lidskými pozůstatky, které lze v souladu s všeobecně přijímanými etickými pravidly, považovat za takové jednání, které by nepřivodilo újmu ani živé osobě (vyjma nezbytných zdravotně hygienických opatření).*“⁶⁴ Právní požadavky na zachování důstojnosti tvoří minimum piety, jež náleží zemřelým. „*Z morálního hlediska není lhostejné, jaký mají lidé k tělu zemřelého vztah. Je zruďné udělat s mrtvým tělem něco, co by všichni, kdyby se stalo něco podobného s živým tělem, považovali za ohavnost.*“⁶⁵

2.1.2 Právní úprava ochrany lidských ostatků v českém právním řádu

Pravidla pro ochranu lidských pozůstatků, ostatků a hrobů jsou upravena různými právními předpisy, obsahují jak soukromoprávní, tak i veřejnoprávní aspekty, přičemž je často nelze od sebe zcela oddělit.⁶⁶ Mají též široký přesah náboženský a etický. Jinak tomu není ani v případě Jihoslovanského mauzolea. V aktuálním českém právním řádu je ochrana lidských ostatků a hrobů upravena fragmentárně ve všeobecných právních předpisech občanského práva, trestního práva, správního práva, ústavního práva a dalších právních odvětvích. Samostatně je právní úprava ochrany lidských ostatků zahrnuta ve správně právních předpisech. Těmi jsou pro oblast pohřebnictví zákon o pohřebnictví, ve vztahu

---

⁶¹ KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety...*, s. 214.

⁶² Tamtéž..., s. 154.

⁶³ Kán. 1369 a 1376 Kodexu kanonického práva z roku 1983, blíže pak KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety...*, s. 24.

⁶⁴ Důvodová zpráva k § 4 ZPoh.

⁶⁵ KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety...*, s. 214.

⁶⁶ Ustanovení § 1 odst. 1 věta druhá zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (dále jen NOZ) stanovuje nezávislé uplatňování soukromého práva na uplatňování práva veřejného. Domnívám se, že pohřebnictví je natolik specifická oblast, že k ní požadavek, vyplývající z tohoto ustanovení, nelze vztahovat.

k ochraně válečných hrobů pak zákon o válečných hrobech,⁶⁷ společně s mezinárodními smlouvami, jež upravují ochranu válečných hrobů. V následujících podkapitolách se budu věnovat přímé aplikaci těchto předpisů pro případ Jihoslovanského mauzolea.

2.2 Aplikace norem občanského práva v případě Jihoslovanského mauzolea

2.2.1 Obecná ustanovení o lidském těle a jeho částech v NOZ

Donedávna nebyla v platných českých právních předpisech „posvátnost“ ve smyslu zvláštního právního postavení lidských ostatků ani hrobů výslovně deklarována.⁶⁸ Přesto se však v našem právu objevovala, o čemž svědčí např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004,⁶⁹ který říká, že mrtvola „nemůže být považována za věc, ačkoliv to současný občanský zákoník⁷⁰ jasně nedefinuje.“ Nejvyšší soud v tomto rozhodnutí odkazuje na starší právní předpisy, upravující občanské právo na našem území, konkrétně na všeobecný občanský zákoník z r. 1811.⁷¹ Ten v ustanovení § 285 udává definici věci v právním smyslu. Podle tohoto ustanovení „služe věc v právním smyslu všechno, co od osoby je rozdílné a slouží k potřebě lidí.“ Výkladem a contrario je zřejmé, že ABGB mrtvé lidské tělo již v té době za věc nepovažoval.

Pokrok v úpravě specifičnosti právního vymezení lidských ostatků přichází až s účinností NOZ. V ustanovení § 489 používá totožnou definici věci jako ABGB, čili že věci v právním smyslu je vše, co je rozdílné od osoby a slouží k potřebě lidí. Ustanovení § 493 pak zcela jasně stanovuje, že „lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věc.“ Výjimkou je ustanovení § 112, jež praví, že na „lidské vlasy nebo podobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují, se hledí jako na věc movitou.“

Ačkoliv NOZ přináší konkrétní definice, někteří autoři je nepovažují za dostatečné. Poukazují na skutečnost, že dosud není nikde v právním řádu uvedena přesná definice lidského těla. Vzhledem k tomu, že podle NOZ lidské tělo není věc, nelze podle některých

---

⁶⁷ Zákon č. 122/2004 Sb. o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen ZVH).

⁶⁸ Ke změně došlo až s nabytím účinnosti NOZ dne 1. 1. 2014.

⁶⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

⁷⁰ OZ z r. 1964. Pozn. autora: zrušen ke dni 1. 1. 2014 nabytím účinnosti NOZ.

⁷¹ Zákon č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen ABGB).

autorů pro definici části lidského těla použít úpravu součásti věci a příslušenství podle ustanovení § 505 a násl. a § 510 a násl. NOZ.⁷²

Právní teorie k ustanovení § 493 NOZ uvádí, že „o částech lidského těla občanský zákoník mluví až v okamžiku, od kdy jsou od lidského těla odděleny.“⁷³ Části lidského těla se dělí na části přirozené a umělé. Pro demonstrativní příklad přirozených částí lidského těla je uvádí právní teorie odkaz na ustanovení § 2 transplantačního zákona.⁷⁴ Ten pak jako části lidského těla uvádí orgány, tkáň a buňky. Jako umělé části lidského těla zmiňuje právní teorie umělé klouby, protézy, plomby, kardiostimulátory.

2.2.2 Obecná ustanovení o lidském těle a jeho částech a případ mauzolea

Pro případ Jihoslovanského mauzolea vyplývá, že NOZ uznává zvláštní povahu ostatků jihoslovanských vojáků a nepovažuje je za věci v právním smyslu. Zároveň se právní ochrana týká i jednotlivých částí jejich těl. Byť definice části lidského těla ze zákona explicitně nevyplývá, jako pojmový znak pro její odlišení, uvádí zákon oddělení od lidského těla. Podzemní krypta mauzolea s rakvemi s ostatky vojáků se stala již bezpočetněkrát terčem útoků vandalů. Některé z rakví byly rozbity a kosti vojáků jsou rozházeny volně po podlaze krypty, což lze vypožorovat i z fotografií interiéru. V situaci, kdy nejde rozlišit, které kosti k sobě patří, je na místě hovořit o oddělení od těla, čili se o takových kostech dá hovořit jako o částech lidského těla, které mají zvláštní právní postavení.

Dále se dá zaměřit na tzv. umělé části lidského těla, jež zmiňovala právní teorie. Sice se jedná o vojáky z I. světové války, přesto se už v tomto období používaly např. zubní plomby nebo protézy. Pakliže došlo k jejich oddělení od těla některého z vojáků, mají pak i tyto části zvláštní právní povahu.

2.2.3 Postmortální ochrana podle NOZ

NOZ ve třetím pododdíle upravuje právo na duševní a tělesnou integritu. Ustanovení § 91 stanoví, že „Člověk je nedotknutelný.“ Ochrana tělesné a duševní integrity člověka se

---

⁷² VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřbnictví. Zákon o válečných hrobech. Komentář*. 1. vydání. Praha. Wolters Kluwer a.s. 2015. s. 3 (§ 2 písm. a)).

⁷³ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha. C. H. Beck. 2014. s. 1745-1746 (§ 493).

⁷⁴ Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), (dále jen transplantační zákon).

vztahuje převážně k zdravotnickým aspektům života člověka, není však vyloučeno i její možné další využití i jako východisko pro postmortální ochranu.⁷⁵

V odstavci prvním ustanovení § 92 NOZ stojí psáno: „*Lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka. Naložit s lidskými pozůstatky a ostatky způsobem pro člověka nedůstojným nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví se zakazuje.*“ V první větě je deklarována postmortální ochrana lidského těla, tzn., že integrita lidského těla je chráněna i po smrti člověka. Zatímco v případě ustanovení § 91, upravujícího nedotknutelnost člověka, lze dospět k postmortální ochraně těla zemřelého člověka výkladem, věta první ustanovení § 92 ji stanovuje výslovně.⁷⁶ Věta druhá upravuje pietní ochranu lidského těla. NOZ určuje, že naložit s lidským tělem po smrti člověka je možno pouze důstojným způsobem. Tento požadavek zahrnuje jak lidské pozůstatky, tak i lidské ostatky. Čili se vztahuje na ostatky jihoslovanských vojáků v mauzoleu.

2.2.4 Uplatnění postmortální ochrany

Postmortální ochranu lidských ostatků lze uplatnit prostřednictvím ochrany osobnosti v pododdílu prvním šestého oddílu NOZ. V odstavci prvním větě první ustanovení § 81 NOZ je uvedeno: „*Chráněna je osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv.*“ Zásah do ostatků Jihoslovanů je dle mého názoru zásahem do osobnosti člověka a vzhledem k tomu, že postmortální ochrana lidských ostatků je projevem přirozeného práva na tělesnou a duševní integritu,⁷⁷ je i zásahem do jeho přirozeného práva. Koneckonců do složky osobnosti, která spoluvytváří lidskou osobnost, zařazuje právní teorie i tělesnou integritu a lidské tělo.⁷⁸

V odstavci druhém ustanovení § 81 NOZ je upravena tzv. generální klausule ochrany osobnosti: „*Ochrany požívají zejména život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.*“ Výčet složek osobnosti které požívají právní ochrany, je demonstrativní.

Jak bylo uvedeno výše, zásahem do ostatků jihoslovanských vojáků byl porušen zákaz nakládání s lidskými ostatky nedůstojným způsobem podle ustanovení § 92 odst. 1 NOZ. Pojem důstojnosti není nikde přesně v našem právním řádu definován a nebyl ani dosud jasně vymezen ustálenou judikaturou. Právní teorie k pojmu důstojnost uvádí: „*Důstojnost lze*

---

⁷⁵ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část ...s. 546-551 (§ 91).*

⁷⁶ Tamtéž... s. 552-556 (§ 92).

⁷⁷ Tamtéž...s. 546-551 (§ 91).

⁷⁸ Tamtéž...s. 389-468 (§ 81).

chápat jako jednu ze základních přirozených hodnot lidské osobnosti vyjadřující nezbytnost zachování elementární úcty k člověku jako rozumem nadané živé bytosti a k jeho jedinečné lidské osobnosti ... Kritérium důstojnosti je tak nutno vždy posoudit podle konkrétních okolností věci a v aplikační praxi je zásadně věcí soudcovského uvážení. Nejedná se o skutkový závěr, nýbrž o otázku právního posouzení věci (byť na základě příslušných skutkových zjištění).“⁷⁹ Důstojnost je statkem absolutním, všichni lidé jsou si v důstojnosti rovni, každý člověk má důstojnost stejnou.⁸⁰ Zásah do ostatků jihoslovanských vojáků je dle mého názoru zásahem do jejich důstojnosti.

Dalšími chráněnými osobnostními statky v ustanovení § 81 odst. 2 jsou vážnost a čest člověka. Vážnost a čest člověka mají na rozdíl od lidské důstojnosti povahu relativní. „*Mohou se rozrůstat či naopak snižovat s ohledem na jeho společenské postavení, hodnosti, tituly apod. ...*“⁸¹ Rozdíl mezi „vážností“ a „ctí“ spočívá v tom, že pod pojmem „čest“, lze spatřovat, jak na sebe subjektivně pohlíží, či jak se cítí konkrétní osoba, zatímco „vážnost“ je určena na základě objektivního pohledu uznáním ze strany společnosti a okolí. Judikatura považuje čest za „integrální a důležitou součást důstojnosti člověka.“⁸² Způsob, jakým bylo naloženo s ostatky 1187 Jihoslovanů v mauzoleu, se dle mého mínění dotýká jejich vážnosti a cti. Jedná se přece o vojáky, hrdiny I. světové války. Takoví mají právo být pohřbeni se všemi poctami.⁸³

Z výše uvedeného by se mohlo jevit, že právo na postmortální ochranu lidských ostatků lze uplatnit prostřednictvím generální klausule ochrany osobnosti. Není tomu tak. Ochrana osobnosti podle generální klausule je totiž výhradně vázána po dobu života člověka. Po smrti veškeré osobnostní i majetkové nároky člověka zanikají. Zákon však svěřuje postmortální ochranu některých částí osobnosti člověka vybraným osobám v období po jeho smrti. Postmortální ochrana je upravena v ustanoveních § 82 odst. 2 a § 83 odst. 2 NOZ. Byť je tedy postmortální ochrana osobnosti člověka upravena mimo generální klausuli, úzce s ní souvisí. Vychází ze stejných hodnotových statků, jako je důstojnost, čest, vážnost. Stejně jako oprávnění z generální klausule má i právo na postmortální ochranu charakter absolutního

---

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ DOLEŽAL, Tomáš, DOLEŽAL, Adam. In MELZER, Filip. (ed). *Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I, § 1-117, Obecná ustanovení*. 1. vydání. Praha. Leges. 2013 s. 521 (§ 81).

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. [I. ÚS 453/03](#), bod 10.

⁸³ STEJSKAL, David a kol. *Pohřbívání a hřbitovy ...* s. 341.

subjektivního práva. Působí erga omnes, je nezcizitelné a nepromlčuje se. Zároveň také zaniká smrtí, a to smrtí osoby, která může uplatňovat nároky plynoucí z postmortální ochrany.

Postmortální ochrana je upravena, jak již bylo zmíněno, v ustanovení § 82 odst. 2, které zní: „*Po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých.*“ Právní teorie k tomu uvádí, že postmortální (pietní) ochrana je stanovení zvláštní aktivní věcné legitimace určeným osobám za účelem posmrtné ochrany osobnostních zájmů zemřelého člověka.

„Posmrtná ochrana není časově omezená a v průběhu času se mění osoby oprávněné k jejímu výkonu. Přesněji je v tomto smyslu hovořit o zániku práva na uplatnění postmortální ochrany v osobě jednoho subjektu a o vzniku práva téhož obsahu v osobě subjektu jiného. Fakticky je však výkon postmortální ochrany možný pouze tehdy, pokud existuje některá z osob oprávněných občanským zákoníkem, tedy některá z osob blízkých.“⁸⁴

Komplikovanější je vymezení obsahu a rozsahu postmortální ochrany. Právní teorie dospěla k závěru, že „*postmortální ochrana osobnosti není co do obsahu a rozsahu, ani co do její funkce shodná s vlastním absolutním osobnostním právem zemřelého člověka.*“ V právní teorii však nepanuje shoda, které stránky osobnosti spadají pod postmortální ochranu a které už nikoliv. Právní teorie rozlišuje vlastní složky osobnosti, které jsou s osobou nerozlučně spjaty, a pak projevy osobní povahy, „*jež dokáží ve vnějším světě existovat nezávisle na existenci osobnosti takové a její ochrany.*“⁸⁵

Už ze samotné povahy lidských ostatků vyplývá, že jsou s vlastní osobností zemřelého spjaty nejúžeji, jak jen to je možné. Jsou předmětem tělesné integrity po smrti člověka. Souvisí s nimi i důstojnost, čest a vážnost zemřelého. Ochrana ostatků jihoslovanských vojáků proto spadá pod postmortální ochranu.

Ochrany osobnosti po smrti člověka se může domáhat kterákoli z osob jemu blízkých. Osoba blízká je definována v ustanovení § 22 odst. 1 NOZ. „*Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.*“ Osoby jsou příbuzní v přímé řadě tehdy, jestliže jedna osoba

---

⁸⁴ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část...*s. 490 (§ 82).

⁸⁵ Tamtéž.

pochází přímo od druhé.⁸⁶ Jedná se tedy o řadu předků a potomků člověka. A právě potomci⁸⁷ pohřbených vojáků přichází nejvíce do úvahy jako možné žijící osoby blízké, které mají právo uplatnit práva z postmortální ochrany. V seznamech z bělehradského archivu nejsou uvedeny informace týkající se rodinného statusu a života vojáků. Nevíme tedy, jestli v době smrti byli ženatí, popř. jestli měli děti. Vzhledem k tomu, že většina pohřbených vojáků se narodila v 80. a 90. letech 19. století,⁸⁸ dá se dobře předpokládat, že někteří z nich už měli rodiny a potomky. Potomci pohřbených Jihoslovanů se tedy mohou domáhat práva na důstojné nakládání s ostatky svých padlých předků skrze postmortální ochranu osobnosti upravenou v ustanovení § 82 odst. 2 NOZ.

Další osoby blízké, které by se mohly podle ustanovení § 82 odst. 2 domáhat ochrany osobnosti padlých vojáků, jako jsou např. jejich manželky nebo sourozenci, nebudou již s největší pravděpodobností k dnešnímu dni naživu.

Právo na postmortální ochranu osobnosti však mohou uplatňovat i jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, „pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní.“⁸⁹ Zde se otevírá prostor pro širší kruhy příbuzných a přátel.⁹⁰ Aby však mohly své nároky z postmortální ochrany ostatků vojáků uplatňovat úspěšně, musí napřed prokázat vztah k zemřelým a vlastní utrpěnou újmu, způsobenou zásahem do ostatků.⁹¹ Současný stav mauzolea a ostatků v něm uložených je v natolik závažném stavu, že se dotýká morálního cítění člověka. Pakliže existují i další osoby blízké, které utrpěly újmu, předpokládanou zákonem, domnívám se, že jejich šance na uplatnění práva z postmortální ochrany ostatků vojáků by byly reálné. Osoby blízké by se pak krom postmortální ochrany ostatků svých blízkých mohli domoci i náhrady škody.⁹²

Odstavec druhý ustanovení § 92 upravuje právo na vydání ostatků.⁹³ Toto právo lze uplatnit pouze v případě, kdy nejsou ostatky uloženy na veřejném pohřebišti. Poněvadž je mauzoleum neveřejným pohřebištem,⁹⁴ vydání ostatků některé z osob uvedených v odstavci

---

⁸⁶ Ustanovení § 772 odst. 1 NOZ.

⁸⁷ Zákon nerozlišuje, jestli je příbuzenství založeno na pokrevním poutu nebo vzniklo osvojením, blíže ustanovení § 771 NOZ.

⁸⁸ Nejstarší voják se narodil v r. 1853, blíže Oběti Velké války..., s. 12.

⁸⁹ Ustanovení § 22 odst. 1 NOZ.

⁹⁰ DOBROVOLNÁ, Eva, HURDÍK, Jan. In LAVICKÝ, Petr. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část...*s. 177 (§ 2).

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Ustanovení § 2910 NOZ.

⁹³ Nikoliv už pozůstatků.

⁹⁴ Dle ustanovení § 3 ZPoh, blíže podkapitola 3.2.3 Neveřejné pohřebiště a dozor nad ním.

druhém je teoreticky možné.⁹⁵ Právo na vydání ostatků má osoba, „*kteřou člověk před svou smrtí výslovně určil; jinak postupně jeho manžel, dítě nebo rodič, a není-li žádný z nich nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je jeho dědic.*“⁹⁶ Na rozdíl od uplatnění práva z postmortální ochrany je zde taxativně vymezený výčet oprávněných osob, mezi nimiž už není uvedena osoba blízká. Jelikož se jedná o vojáky z I. světové války, není příliš pravděpodobné, že by někdo z uvedených osob ještě zůstal naživu, proto možnost uplatnění práva na vydání ostatků nepovažuji za příliš reálnou. Toto ustanovení uvádím pro pořádek a proto, že jeho použití nelze zcela vyloučit.

2.2.5 Stav mauzolea z pohledu dobrých mravů

V této části bych se rád věnoval případu mauzolea z hlediska dobrých mravů. Ochrana dobrých mravů má v NOZ důležité postavení. Posuzuje se např. u otázky kogentnosti ustanovení zákona,⁹⁷ platnosti právního jednání,⁹⁸ odvolání daru pro nevděk⁹⁹ nebo u náhrady škody.¹⁰⁰ Ústavní soud dobré mravy charakterizuje jako „*souhrn etických, obecně zachovávaných a uznávaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.*“¹⁰¹

Dobré mravy je třeba posuzovat z hlediska konkrétního případu v konkrétním čase, na daném místě ve vzájemném jednání účastníků právního vztahu.¹⁰² Dobré mravy jsou nástrojem ekvity, jenž umožňuje soudu nalézt spravedlivé posouzení konkrétního případu.¹⁰³ Dobré mravy nacházejí uplatnění napříč právními odvětvími, také v souvislosti s postmortální ochranou a pohřbenictvím. Např. Veřejný ochránce práv ve svém stanovisku vyslovuje domněnku, že zamezování přístupu pozůstalým k ostatkům¹⁰⁴ jejich předků není v souladu s dobrými mravy.¹⁰⁵

---

⁹⁵ TŮMA, Pavel. In LAVICKÝ, Petr. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část...* s. 552 (§ 92).

⁹⁶ Ustanovení § 92 odst. 2 NOZ.

⁹⁷ Ustanovení § 1 odst. 2 NOZ.

⁹⁸ Ustanovení § 580 odst. 1 NOZ.

⁹⁹ Ustanovení § 2072 NOZ.

¹⁰⁰ Ustanovení § 2909 NOZ.

¹⁰¹ Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.

¹⁰² Tamtéž.

¹⁰³ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část...*s. 24. (§ 1).

¹⁰⁴ V tomto případě se jednalo o urnu s popelem.

¹⁰⁵ Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 27. 1. 2009, sp. zn. 382/2009/VOP/MH In VARVAŘOVSKÝ Pavel (ed). *Sborník stanovisek veřejného ochránce Pohřbenictví*. Praha: Kancelář veřejného ochránce práv ve spolupráci s Wolters Kluwer ČR a.s., 2013, s. 58.

Otázka porušení dobrých mravů v souvislosti s nakládáním s lidskými ostatky se objevila i před Ústavním soudem.¹⁰⁶ V tomto případě se jednalo o stížnost, která směřovala proti rozhodnutí obecných soudů o zamítnutí nároku stěžovatele na vrácení daru po své nevlastní dceři.¹⁰⁷ Stěžovatel před obecnými soudy jako důvod pro vrácení daru uváděl hrubé porušení dobrých mravů, jež spatřoval v tom, že nevlastní dcera vysypala popel své zemřelé matky, manželky stěžovatele, do řeky Labe.

Krajský soud jako soud odvolací posoudil chování nevlastní dcery stěžovatele jako „*chování, které není v souladu se společensky uznávanými pravidly slušného chování ve vzájemných vztazích mezi lidmi,*“ a označil jej za chování, které odporuje dobrým mravům. Nicméně krajský soud dospěl k závěru, že se nevlastní dcera stěžovatele nedopustila takového jednání, „*kteřé by bylo možno považovat za porušení dobrých mravů značné intenzity či porušování dobrých mravů soustavné,*“ tedy, že by se jednalo o chování hrubě porušující dobré mravy.

Ústavní soud s přihlédnutím k obsáhlému a podrobnému dokazování, s výsledky mnoha svědků, jež provedly obecné soudy, dospěl k závěru, že obecné soudy v posuzované věci pečlivě zkoumaly naplnění předpokladů pro vznik práva stěžovatele na vrácení daru. Proto Ústavní soud neshledal v rozhodnutích obecných soudů pochybení.

K otázce porušení dobrých mravů Ústavní soud v usnesení poznamenal: „*Je notorií, že předpokladem vzniku práva požadovat vrácení daru není jakékoliv nevhodné chování obdarovaného, ale pouze takové, které s ohledem na okolnosti případu je možno kvalifikovat jako hrubé porušení dobrých mravů se zřetelem na značnou intenzitu a váhu (je-li uskutečněno jedním činem) nebo soustavnost a dlouhou dobu (např. fyzické násilí, hrubé urážky, neposkytnutí pomoci atd.).*“

Ústavní soud stěžovatelovu stížnost usnesením odmítl jako návrh zjevně neopodstatněný, protože neshledal porušení žádného ústavně zaručeného základního práva stěžovatele.¹⁰⁸

Domnívám se, že jednání, dotýkající se mauzolea, zmiňovaná v kapitole první,¹⁰⁹ dosahuje již takové intenzity, aby se dala označit jako hrubé porušení dobrých mravů.

---

¹⁰⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS. 3362/10.

¹⁰⁷ Případ byl posuzován ještě podle ustanovení § 630 dnes již neúčinného zákona č. 40/1964 Sb. občanského zákoníku, ve znění tehdejších předpisů, v NOZ tomuto ustanovení odpovídá Odvolání daru pro nevědek podle ustanovení § 2072.

¹⁰⁸ Stěžovatel namítal porušení čl. 11 Listiny základních práv a svobod- právo vlastnit majetek.

¹⁰⁹ Blíže podkapitola 1.5 Současnost.

Vzhledem k tomu, že tento stav trvá již několik desetiletí, jsem názoru, že pro posouzení hrubého porušení dobrých mravů je splněna i další alternativní podmínka dlouhodobosti a soustavnosti tak, jak ji judikoval Ústavní soud.

2.3 Aplikace trestního práva v případě Jihoslovanského mauzolea

2.3.1 Obecné vymezení lidského těla a jeho částí v trestním zákoníku

Na rozdíl od NOZ není v trestním zákoníku¹¹⁰ zvláštní postavení lidských ostatků, pozůstatků jakožto i částí lidského těla výslovně stanoveno. Lze k němu však dospět důsledným výkladem ustanovení TZ a trestněprávních zásad. V ustanovení § 134 TZ jsou definovány pro účely trestního práva v odstavci prvním věc a v odstavci druhém pak jiná majetková hodnota.

Na definici věci je bezesporu nejzajímavější to, že se v pravém smyslu o definici vůbec nejedná. Zákon se omezuje na výrok, že „*věcí se rozumí i ovladatelná přírodní síla.*“ To samo o sobě o věci příliš nevypovídá. Proto je pro účely trestního práva vhodné vycházet z úpravy věci v NOZ, který věc v právním smyslu popisuje jasně a jenž zároveň za věc v právním smyslu nepovažuje lidské tělo ani jeho části.¹¹¹

Ve druhé větě odstavce prvního § 134 TZ je k věci dále poznamenáno: „*Ustanovení o věcech se vztahují i na živá zvířata, zpracované oddělené části lidského těla, peněžní prostředky na účtu a na cenné papíry, nevyplývá-li z jednotlivých ustanovení trestního zákona něco jiného.*“ Právní teorie jako příklad zpracované oddělené části lidského těla uvádí např. paruku z pravých vlasů.¹¹² Zpracované oddělené části lidského těla TZ za věc nepovažuje, přesto se na ně vztahují ustanovení o věcech. Výkladem a contrario lze dovodit, že na nezpracované části lidského těla, potažmo na lidské tělo v celku se ustanovení o věcech nevztahuje. Logicky proto ani nemohou být považovány TZ za věci, čemuž odpovídá i pojetí občanskoprávní.

V odstavci druhém ustanovení § 134 TZ je definována jiná majetková hodnota. „*Jinou majetkovou hodnotou se rozumí majetkové právo nebo jiná penězi ocenitelná hodnota, která není věcí a nevztahují se na ni ustanovení o věcech podle odstavce 1.*“ Pojmovým znakem jiné

---

¹¹⁰ Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen TZ).

¹¹¹ Právní povaha lidských pozůstatků a ostatků podle NOZ je blíže zmíněna v podkapitole 2.2.1 Obecná ustanovení o lidském těle a jeho částech v NOZ.

¹¹² JELÍNEK, Jiří. In JELÍNEK, Jiří (ed). *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012, s. 181, (§ 134).

majetkové hodnoty je především její ocenitelnost penězi. Lidské tělo a jeho části jsou v souladu s občanskoprávními normami vyňaty z obchodu.¹¹³ Podle mého názoru proto nemohou být ani lidské ostatky ocenitelné penězi. V opačném případě by totiž mohlo dojít k rozporu s dobrými mravy.¹¹⁴

Názoru, že lidské ostatky nejsou z pohledu TZ věcí, nasvědčuje i skutečnost, že trestné činy, jež se týkají lidských ostatků, jsou upraveny samostatně v desáté hlavě TZ jako „*Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných.*“ Kdyby lidské ostatky byly věcmi, nebyla by pak třeba úprava zvláštních trestných činů a na zásahy do lidských ostatků by se dala uplatnit např. ustanovení hlavy páté, která upravuje trestné činy proti majetku. Mohu tedy konstatovat, že stejně jako v NOZ i podle TZ nejsou lidské ostatky považovány za věci v právním smyslu a mají zvláštní právní povahu.

Zvláštní právní povaha lidských ostatků v trestním právu se může projevit nejen v právní kvalifikaci případného trestného činu, nýbrž i v procesních postupech a možnostech trestání. Např. na lidské ostatky se nebudou vztahovat ustanovení § 78 a § 79 trestního řádu,¹¹⁵ upravující povinnost k vydání věci a odnětí věci pro účely trestního řízení. Z dalších ustanovení nepůjde aplikovat např. ustanovení § 70 TZ, jež stanovuje trest propadnutí věci a jiné majetkové hodnoty, nebo ustanovení § 101 TZ, které upravuje ochranné opatření zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty.

2.3.2 Trestněprávní povaha zásahů do lidských ostatků, hrobů a piety

„*Trestní právo je nejprísnejší prostriedek, ktorý má stát k dispozíci k ochraně taxativně vymezených zájmů v trestním zákoníku. Doplňuje ochranu poskytovanou normami jiných právních odvětví práva, nastupuje tam, kde ostatní prostředky právní nebo mimoprávní se ukáží jako neúčinné.*“¹¹⁶ Požadavek na trestní právo jako prostředek „ultima ratio“¹¹⁷ vyplývá z trestněprávní zásady subsidiarity trestní represe, upravené v ustanovení § 12 odst. 2 TZ. Podle této zásady lze trestní odpovědnost pachatele uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění podle jiného právního předpisu.

---

¹¹³ Blíže podkapitola 2.2 Aplikace norem občanského práva v případě Jihoslovanského mauzolea.

¹¹⁴ Blíže podkapitola 2.2.5 Stav mauzolea z pohledu dobrých mravů.

¹¹⁵ Zákon č. 141/1961, trestní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen TR).

¹¹⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*, 2. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 28-29.

¹¹⁷ Poslední instance.

Neoprávněné zásahy do lidských ostatků a piety zemřelého jsou všeobecně i vzhledem ke zvláštní právní povaze lidských ostatků vnímány jako společensky škodlivé. „*Zásada trestněprávní ochrany piety neslouží mrtvým, ale živým.*“¹¹⁸ Pohřebiště by nemělo být považováno pouze za jakési dočasné úložiště lidských ostatků. Požadavek důstojného zacházení s ostatky zemřelých je zárukou právní jistoty pro živé, že i po jejich smrti bude s jejich ostatky nakládáno s úctou.¹¹⁹ Společenská škodlivost neoprávněného zásahu do lidských ostatků plyne i z toho, že jej zákonodárce zařadil mezi trestné činy.

Problematictější bude posouzení případů, kdy ještě postačí k ochraně piety uplatnění jiných prostředků, než těch trestněprávních. Jinými prostředky jsou myšleny především normy občanskoprávní a správně právní, jež upravují důstojné nakládání s lidskými ostatky a ochranu piety zemřelého.¹²⁰ Za stavu současné legislativy je jedinou institucí, jež je oprávněna závazně stanovit kritéria trestně právní odpovědnosti pachatele skutku směřujícího proti lidským ostatkům a pietě, nezávislý soud. Současná judikatura zatím kritéria trestnosti skutků proti lidským ostatkům nevymezila, zabývala se jimi dosud pouze právní teorie v případě konkrétních trestných činů.

Obecně však lze konstatovat, že v méně závažných případech postačí uplatnění ochrany prostřednictvím NOZ, závažnější případy budou řešeny jako přestupky podle ZPoh nebo ZVH, a ty nejzávažnější případy budou probíhat v dikci trestněprávních předpisů.

Podle ustanovení § 13 TZ je trestným činem protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti. Trestné činy proti lidským ostatkům a ochraně piety zemřelého jsou upraveny v desáté hlavě TZ „Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných“, v díle šestém „Jiná rušení veřejného pořádku.“

Právní teorie dodává, že trestné činy upravené v hlavě desáté TZ chrání „*celou řadu společenských zájmů a hodnot nezbytných k řádnému fungování demokratického právního státu a ochraně veřejnosti. Jde o trestné činy, které přímo nebo nepřímo ohrožují řádnou činnost orgánů státu, územní samosprávy, jiných orgánů veřejné moci nebo jinak ohrožují*

---

¹¹⁸ KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety...*, s. 154.

¹¹⁹ Tamtéž.

¹²⁰ Blíže podkapitola 2.2 Aplikace norem občanského práva v případě Jihoslovanského mauzolea a kapitola [3. Právní úprava ochrany lidských ostatků v samostatných právních předpisech](#).

pořádek ve věcech veřejných.“¹²¹ Díl šestý pak konkrétně „chrání veřejný pořádek proti jednáním šířícím poplašné zprávy, výtržnickým, vandalským a jiným podobným narušováním, chrání také společnost před pácháním činů jinak trestných ve stavu nepřičetnosti vyvolaném návykovými látkami.“¹²² Pro účely této práce jsou pak relevantní z tohoto oddílu trestný čin výtržnictví podle ustanovení § 358 TZ a trestný čin hanobení lidských ostatků podle ustanovení § 359 TZ.

2.3.3 Mauzoleum a trestné činy výtržnictví a poškození cizí věci

Ustanovení § 358 odst. 1 definuje výtržnictví takto: „Kdo se dopustí veřejně nebo na místě veřejnosti přístupném hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadne jiného, hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku, anebo hrubým způsobem ruší přípravu, průběh nebo zakončení organizovaného sportovního utkání, shromáždění nebo obřadu lidí, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“

Objektivní stránka trestného činu v případě Jihoslovanského mauzolea záleží v tom, že se pachatel na místě veřejném nebo na místě veřejnosti přístupném dopustí hrubé neslušnosti zejména tím, že hanobí hrob, historickou nebo kulturní památku.¹²³

Mauzoleum se nachází v parku, v Bezručových sadech, což je typický příklad veřejnosti přístupného místa.¹²⁴ Útoky proti mauzoleu a jeho poškozování jsou dle mého názoru hrubou neslušností. Hrubou neslušností se dle dikce ustanovení § 358 TZ rozumí jednání, „které porušuje závažným způsobem zásady občanské morálky.“¹²⁵

Což se týče otázky hanobení hrobu, dospěla právní teorie k zvláštní právní konstrukci. TZ zmiňuje v souvislosti s hanobením výlučně slovo „hrob“. V takovém případě není zřejmé, zda by se ustanovení o výtržnictví dalo použít i pro hanobení hrobky, kterou je mauzoleum.¹²⁶ Právní teorie však vnímá pojem „hanobení hrobu“ ve smyslu hanobení hrobového místa.¹²⁷ Hrobovým místem je místo na pohřebišti určené pro zřízení hrobu nebo hrobky nebo

---

¹²¹ JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 755.

¹²² Tamtéž..., s. 756.

¹²³ Výčet příkladů hrubé neslušnosti je demonstrativní.

¹²⁴ V ustanovení § 117 písm. b) TZ je uvedeno, že trestný čin je spáchán veřejně, jestliže je spáchán před nejméně třemi osobami současně přítomnými.

¹²⁵ TZ jako demonstrativní příklady hrubé neslušnosti uvádí zhanobení hrobu, historické nebo kulturní památky, hrubé narušení slavnostního shromáždění nebo náboženského obřadu aj. Blíže pak JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo hmotné...*, 801 s.

¹²⁶ Blíže podkapitola 3.2.2 Výkladové ustanovení § 2.

¹²⁷ KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety...*, s. 19., srov. ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel. (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 3034 (§ 358).

vyhrazené místo v úložišti uren.¹²⁸ „Hrobové místo však nelze hanobit, dokud se nestane hrobem nebo hrobkou.“¹²⁹ Hrob je hrobové místo po pohřbení nebo po uložení zpopelněných lidských ostatků s následným zásypem zeminou. Hrobka je vyzděné hrobové místo po pohřbení v rakvi nebo po uložení zpopelněných lidských ostatků, nezasypané zeminou.¹³⁰

Právní teorie tedy vyložila termín „hrob“ pro účely trestního práva jako hrob i hrobku ve smyslu ZPoh.¹³¹ Proto zásahy do mauzolea, ve smyslu skutků výše popsaných, je třeba považovat za hanobení hrobu. Na druhou stranu, z hlediska výkladu by možná bylo jednodušší vycházet z předpokladu, že výčet příkladů jednání naplňujících hrubou neslušnost nebo výtržnost v ustanovení § 358 TZ je demonstrativní,¹³² a tak k němu dovodit i případy hanobení hrobky. Mauzoleum je také kulturní památkou, takže lze popisované skutky posuzovat i jako hanobení kulturní a historické památky.

Kvalifikovaná skutková podstata trestného činu výtržnictví, upravená v odstavci druhém ustanovení § 358, spočívá ve spáchání činu v odst. 1 opětovně nebo ve spáchání členem organizované skupiny. Zde přichází do úvahy opětovné spáchání. Bezdomovci totiž v mauzoleu pobývají často, neb se jedná o jeden z mála chátrajících objektů v centru města, v němž mohou naleznout útočiště. Napadení mauzolea organizovanou zločineckou skupinou nepovažují za reálné.

Výtržnictví je úmyslný trestný čin, možný je jeho jednočinný souběh např. s trestným činem poškození cizí věci.¹³³ Poškození cizí věci podle ustanovení § 228 odst. 2 je také jediným vyšetřovaným trestným činem, souvisejícím s útoky na mauzoleum. Skutková podstata tohoto trestného činu záleží v tom, že někdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou, přičemž se v základní skutkové podstatě k trestnosti nepožaduje způsobení škody. Ustanovení § 228 odst. 2 chrání před útoky sprejerů, jichž nezůstalo ušetřeno ani Jihoslovanské mauzoleum.

---

¹²⁸ Ustanovení § 2 písm. e) ZPoh.

¹²⁹ KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety...*, s. 20.

¹³⁰ Tamtéž.

¹³¹ Pozn. autora: ačkoliv ZPoh běžně používá pojmy hrob i hrobka, v zákoně chybí jejich definice, vychází se proto z odborné terminologie, pro srov. též VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 6-7. (§ 2 písm. c)).

¹³² JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 801.

¹³³ JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 802.

2.3.4 Mauzoleum a trestný čin hanobení lidských ostatků

Dalším trestným činem, který přichází do úvahy v souvislosti s ochranou lidských ostatků a hrobů, je trestný čin hanobení lidských ostatků podle ustanovení § 359 TZ. „*Objektem tohoto trestného činu je zájem na zachování piety lidských ostatků, zájem na ochraně pietního uložení lidských ostatků a míst, kde jsou tyto ostatky uloženy.*“¹³⁴ Ustanovení § 359 TZ obsahuje dvě samostatné základní skutkové podstaty. „*Prvá skutková podstata spočívá v tom, že pachatel neoprávněně otevře hrob nebo hrobku, nebo urnu s lidskými ostatky.*“¹³⁵ V případě trestného činu hanobení lidských ostatků již TZ výslovně zmiňuje, že se vztahuje jak na hrob, tak i na hrobku, zatímco u trestného činu výtržnictví, který je v TZ zařazen o jedno ustanovení dříve, zákon výslovně jako předmět ochrany uvádí pouze hrob a ochrana hrobky je dovozována až výkladem.

Pachatel se dopustí trestného činu, když neoprávněně otevře hrobku. Právní teorie protiprávnost jednání dovozuje ze ZPoh¹³⁶. Problém spočívá v tom, že v ZPoh není žádná zmínka o oprávněném nebo neoprávněném otevření hrobu či hrobky. Právní teorie proto dovozuje protiprávnost pouze pro případy exhumace před uplynutím tlecí doby bez souhlasu k exhumaci od krajské hygienické stanice a exhumace bez nařízení k exhumaci od předsedy senátu nebo státního zástupce v rámci trestního řízení.¹³⁷

Odborná literatura naproti tomu uvádí, že oprávnění k otevření hrobu může zajišťovat též prokazatelný souhlas vlastníka hrobového zařízení, správce pohřebiště či provozovatele pohřebiště.¹³⁸ K tomuto pohledu se kloním i já, jelikož si myslím, že zákonodárce neměl v úmyslu postihovat pouze neoprávněné otevření hrobů v souvislosti s neoprávněnou exhumací lidských ostatků.¹³⁹ Na rozdíl od právní teorie na tuto skutkovou podstatu nahlížím tak, že by mělo být trestné každé otevření hrobu či hrobky bez příslušného povolení. Tento přístup není dle mého názoru narušením zásady „Nullum crimen sine lege“. Vloupáním do mauzolea a otevíráním rakví samotných tedy mohlo dojít k naplnění této skutkové podstaty.

---

¹³⁴ Tamtéž.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Tamtéž srov. ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel. (ed). *Trestní zákoník...*, s. 3040 (§ 359).

¹³⁷ Ustanovení § 22 odst. 5 ZPoh, blíže Tamtéž srov. ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. In ŠÁMAL, Pavel. (ed). *Trestní zákoník...*, s. 3040 (§ 359).

¹³⁸ KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety...*, s. 156.

¹³⁹ Neoprávněná exhumace lidských ostatků je v konečném důsledku již naplněním druhé skutkové podstaty trestného činu hanobení lidských ostatků, k němuž je první skutková podstata ve vztahu subsidiarity, takový skutek bude vždy posuzován podle ustanovení § 359 odst. 2 a první skutkové podstaty by se vůbec neužívalo.

„Druhá skutková podstata trestného činu hanobení lidských ostatků, postihuje toho, kdo z pohřebiště svévolně odejme lidské ostatky nebo s lidskými ostatky nakládá v rozporu se zákonem.“¹⁴⁰ Mauzoleum je neveřejným pohřebištem ve smyslu ZPoh. V případě Jihoslovanského mauzolea nejsou dostupné informace o tom, že by někdo odnášel kosti z krypty ven mimo mauzoleum. Proto nebude splněna podmínka „odnětí ostatků“.¹⁴¹ Naopak nejspíš bude splněna podmínka nakládání s lidskými ostatky v rozporu se zákonem. „Za nakládání s lidskými ostatky v rozporu se zákonem se považuje jakýkoli jiný způsob nakládání s ostatky v rozporu se zákonem než jejich svévolné odnětí z pohřebiště, a proto za takové nezákonné nakládání s lidskými ostatky bude třeba považovat např. jejich zničení, rozmetání v hrobě, hrobce nebo urně nebo po pohřebišti, vysypání z urny na podlahu před kolumbáriem apod.“¹⁴² Jsem názoru, že mohlo dojít k naplnění této skutkové podstaty.

Jednočinný souběh druhé skutkové podstaty s první skutkovou podstatou je vyloučen, protože první skutková podstata je subsidiární k druhé skutkové podstatě.¹⁴³ Neoprávněnému nakládání s ostatky Jihoslovanů bezprostředně předcházelo neoprávněné vloupání do mauzolea.

Trestný čin hanobení lidských ostatků je úmyslný trestný čin, lze jej spáchat v jednočinném souběhu s trestným činem výtržnictví podle ustanovení § 358 TZ.¹⁴⁴ V okamžiku, kdy dojde k porušení více společenských zájmů, je možno, aby byl pachatel veden k odpovědnosti za více trestných činů. Zákonodárce takto umožňuje postihovat jak hanobení hrobu, které probíhá veřejně, tak i neoprávněné nakládání s lidskými ostatky.

2.3.5 Možnosti trestání

Ustanovení § 228, § 358 a § 359 TZ za spáchání trestných činů uvádí následující tresty: trest odnětí svobody, zákazu činnosti, propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty. Vedle těchto trestů je možno pachatelům ukládat „s přihlédnutím k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a poměrům pachatele,“¹⁴⁵ za spáchané trestné činy i další tresty uvedené v ustanovení § 52 TZ.

---

¹⁴⁰ JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 802.

¹⁴¹ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada: *Trestní zákoník ...*, s. 3042 (§ 359).

¹⁴² Tamtéž.

¹⁴³ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada: *Trestní zákoník ...*, s. 3039 (§ 359).

¹⁴⁴ JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 803.

¹⁴⁵ Ustanovení § 38 odst. 1 TZ.

Škála trestů je poměrně široká, jejich případné ukládání je však značně limitováno samotnými specifiky případu. Uložení některých trestů nepřichází v úvahu vůbec. Kupř. uložení trestu domácího vězení podle ustanovení § 52 odst. 1 písm. b) TZ bezdomovci by byl čistý nonsens. Jako nejúčelnější trest pro sprejery poškozující svými nápisy fasádu mauzolea považují trest obecně prospěšných prací podle ustanovení § 52 odst. 1 písm. c) TZ. Obecně prospěšné práce by mohly např. spočívat ve vyčištění posprejované fasády, čímž by pak dle mého názoru byla nejlépe naplněna výchovná funkce trestu.¹⁴⁶ Pro bezdomovce hanobící ostatky je dle mého názoru nejúčelnější uložení trestu zákazu pobytu podle ustanovení § 52 odst. 1 písm. h) TZ.

V praxi jsou však možnosti potrestání značně omezeny a k potrestání viníků dochází jen zřídka. Útoky sprejerů bývají nejčastěji vyřizovány prostřednictvím tzv. odklonů v trestním řízení.¹⁴⁷ Efektivita trestního postihu bezdomovců je velmi nízká. Bezdomovci v drtivé většině případů žijí asociálním životem na okraji společnosti, nevlastní žádný majetek, jenž by bylo možné postihnout, nejsou ochotní pracovat, a nedodržují žádná pravidla. Proto jako jediný možný efektivní trest v takovém případě přichází v úvahu trest odnětí svobody podle ustanovení § 52 odst. 1. písm. a) TZ, který ovšem z pohledu bezdomovců ztrácí represivní funkci, čili postrádá smysl, neb je bezdomovci nezřídka vnímán jako vítaná alternativa k jejich dosavadnímu způsobu života, obzvláště v zimním období.

Do současné doby byly vyšetřovány pouze sprejerské útoky na mauzoleum jako trestný čin poškození cizí věci podle ustanovení § 228 odst. 2 TZ. Výtržnosti bezdomovců spočívající v hanobení mauzolea orgány činné v trestním řízení neřešily. Krom toho, že prakticky neexistují účinné prostředky pro trestání bezdomovců, i možnosti zamezení jejich protiprávní činnosti jsou značně omezené. Velký počet bezdomovců v historickém centru města je problém, se kterým se Statutární město Olomouc již dlouhodobě neúspěšně potýká. Pokaždé, když se příslušníkům bezpečnostních sborů podaří bezdomovce z mauzolea vykázat, v krátkém časovém odstupu se vracejí zase zpět na původní místo. Dá se říci, že město i pořádkové síly na potírání vandalství z řad bezdomovců již rezignovaly a spokojily se s tím, že se bezdomovci shromažďují pouze v mauzoleu, v jeho blízkém okolí a jiná místa v parku už nezabírají.

---

¹⁴⁶ JELÍNEK, J. a kol: *Trestní právo hmotné...*, s. 353.

¹⁴⁷ Blíže hlava dvacátá TR: Zvláštní způsoby řízení.

Této domněnce nasvědčuje i vyjádření ředitele Městské policie Olomouc Pavla Skalického k problematice bezdomovců přebývajících v mauzoleu, uveřejněné dne 22. února 2015 v Radničních listech.¹⁴⁸ Prohlásil že: „...městští strážníci bezdomovce, tábořící v mauzoleu nevyhánějí, neboť tito bezdomovci zabraňují škodám na mauzoleu ze strany narkomanů a sprejerů“. Tvrzení ředitele Městské policie nepovažuji za pravdivé, jelikož nejvíce škod na mauzoleu je napácháno právě ze strany bezdomovců a mám velké pochybnosti o tom, že by bezdomovci ve svém volném čase zabraňovali sprejerům v útocích, příp. že by mauzoleum „hlídali“. Vyjádření ředitele Skalického spíše svědčí o bezmocnosti Městské policie ke stávající situaci podniknout alespoň částečnou nápravu.

2.3.6 Související trestněprávní otázky a shrnutí

Zajímavou otázkou je případná možnost uplatnění nároků na náhradu škody pro poškozené osoby v trestním řízení v rámci tzv. adhezního řízení podle ustanovení § 43 TŘ. Jsem toho názoru, že obecně je náhrada škody přípustná v případě trestné činnosti spočívající v poškození cizí věci. Zde by se mohl domáhat náhrady škody vlastník mauzolea. Tím je v současné době Statutární město Olomouc. Nabízí se ale též úvaha, zda by mohli náhradu škody uplatňovat i příbuzní po padnuvších vojácích ve vztahu k trestným činům, které souvisí se zásahy do lidských ostatků. Vzhledem k povaze trestných činů výtržnictví a hanobení lidských ostatků, u nichž je chráněným objektem všeobecně pieta k zemřelým jako společenský zájem, není možno dohledávat konkrétní poškozené osoby. Tato právní úprava totiž nepůsobí k ochraně konkrétních zemřelých, nýbrž k ochraně celé společnosti.¹⁴⁹ Proto nelze z trestního práva dovozovat případné nároky pro potomky. Je pravděpodobné, že by v případě projednávání takového případu před soudem nebyli potomci jako poškozené osoby připuštěny do hlavního líčení podle ustanovení § 206 odst. 3 TŘ.

Ačkoliv trestní právo přináší širokou škálu postihů, jejich použití je komplikované. V praxi jsou uplatňovány jen zřídka. Trestní právo by však v souladu se zásadou subsidiarity trestní represe mělo být použito jako prostředek ultima ratio až v nejzávažnějších případech. Pro ty ostatní vystačí ochrana soukromoprávní nebo prostředky správního práva.

---

¹⁴⁸ JEDLIČKOVÁ, Markéta: *Jihoslovanské mauzoleum konečně patří městu. Oprava, která mu vrátí důstojnost, může začít* [online]. www.olomouc.eu, 22. února 2015, [cit. 20. června 2015]. Dostupné na <<http://www.olomouc.eu/aktualni-informace/aktuality/17354>>.

¹⁴⁹ KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety...*, s. 154.

2.4 Ochrana lidských ostatků jako součást základních práv a judikatura

2.4.1 O ochraně všeobecně

K právní problematice pohřebnictví se vyjadřuje také judikatura Ústavního soudu a Evropského soudu pro lidská práva. Předmětem soudního rozhodování se stala i otázka postmortální ochrany po zemřelém a požadavku důstojného nakládání s lidskými ostatky. Jedná se o spory pozůstalých, kteří se brání zásahu státu do piety a zásahům do lidských ostatků a pozůstatků po jejich zemřelém příbuzném. Soudy ochranu dovozují z práva na soukromý a rodinný život. Právo na soukromý a rodinný život tvoří lidskoprávní ústavní rámec postmortální ochrany. Ve vnitrostátní úpravě se tato ochrana nalézá v čl. 10. odst. 2 Listiny základních práv a svobod.¹⁵⁰ „Každý má právo na ochranu před neoprávněnými zásahy do soukromého a rodinného života,“ tak praví Listina základních práv a svobod.

Na mezinárodněprávním poli ochrany základních práv spadá pak postmortální ochrana pod čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.¹⁵¹ Podle tohoto ustanovení státní orgán nemůže zasáhnout do soukromého a rodinného života a do obydlí a korespondence jedince. Výjimku tvoří pouze případy, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

2.4.2 Případ Schwarzenberské hrobky

Z naší vnitrostátní judikatury je zapotřebí zmínit významný nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08. V tomto případě se Ústavní soud zabýval ústavní stížností rodiny Schwarzenbergů, kteří se domáhali zrušení zákona č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Česku.¹⁵²

Na základě tohoto předpisu došlo k převodu majetku šlechtického rodu na čs. stát.¹⁵³ Zákon se mj. vztahoval i na rodinnou hrobku Schwarzenbergů v Domaníně v jižních Čechách. Ačkoliv stěžovatelka ve stížnosti namítala porušení vlastnického práva a práva na spravedlivý

---

¹⁵⁰ Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, dále jen Listina základních práv a svobod.

¹⁵¹ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů č. 3, 5, 8, a 11, dále jen Evropská úmluva.

¹⁵² Tzv. Lex Schwarzenberg.

¹⁵³ Jednalo se o především o rozsáhlé nemovitosti na Třeboňsku.

proces, Ústavní soud dospěl k závěru, že bylo dotčeno základní právo na respekt k rodinnému a soukromému životu dle čl. 8 Evropské úmluvy a čl. 10 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.¹⁵⁴ V nálezu se pokusil Ústavní soud vyložit pojmy „rodinný a soukromý život“ ve vztahu k pohřbenictví.

Ústavní soud popisuje rodinu jako „*společenství osob spojených biologickou, emoční a odvozeně též majetkovou vazbou. ...Jde o soubor těchto vazeb udržovaných nejen mezi živými jednotlivci, ale o vazby, které naopak transcendentují lidský život. ... Nepochybnou součástí práva na rodinný život je tedy i vztah žijícího člena rodiny k jeho zesnulým předkům, jehož typickým a sociálně doložitelným obsahem je respekt k památce předků, případně požadavek pietního zacházení s předky,*“¹⁵⁵ judikoval Ústavní soud.

Ústavní soud tak dospěl k závěru, že „*součástí rodinného života je bezpochyby i to, jakým způsobem je nakládáno s mrtvými předky, v jaké formě jsou uloženy jejich ostatky a na jakém místě se tyto ostatky nacházejí.... Pietní respekt se proto týká nejen mrtvých samotných, ale též pietního místa. Pietní a emocionální vztah k tomuto místu může být v takovém případě dokonce silnější, než vlastnický vztah k tomuto místu, resp. než pocit „absolutního právního panství“ nad věcí - místem posledního odpočinku předků.*“¹⁵⁶

V případě Schwarzenberské hrobky Ústavní soud dovedl porušení práva na rodinný život, nicméně se však zásahu dopustily obecné soudy neústavní interpretací zákona č. 143/1947 Sb., podle které se tento zákon vztahoval i na rodinnou hrobku. V samotném zákoně č. 143/1947 Sb. však Ústavní soud neshledal rozpor s ústavním pořádkem a návrh na jeho zrušení odmítl.¹⁵⁷

Pro případ Jihoslovanského mauzolea můžeme z tohoto nálezu Ústavního soudu dovést, že stejně jako potomci rodu Schwarzenbergů, tak i potomci jihoslovanských vojáků mají právo, aby s ostatky jejich předků bylo nakládáno důstojně, toto právo spadá pod ochranu rodinného a soukromého života a je ústavně chráněno. Ústavní soud také vyslovil myšlenku, že pietní vztah k místu, kde jsou pohřbeny ostatky předků, může být dokonce silnější než vlastnický vztah k tomuto místu. Z toho usuzují, že Ústavní soud staví pietu a úctu k zemřelým mezi důležité ústavně chráněné zájmy, které mohou v některých kolizních případech dokonce vést i k omezení jiných základních práv, v tomto případě práva

---

¹⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08, bod. 33.

¹⁵⁵ Tamtéž, bod 36.

¹⁵⁶ Tamtéž bod 37.

¹⁵⁷ Tamtéž bod 57.

vlastnického, chráněného čl. 11 Listiny základních práv a svobod.

Přijmeme-li tuto hypotézu, je otázkou, nakolik vedle ní může obstát dlouhodobé stanovisko představitelů Statutárního města Olomouce, že s ohledem na nevyřešené vlastnické vztahy nemůže Statutární město Olomouc podniknout žádné kroky ve smyslu opravy či údržby mauzolea. Případný vlastník¹⁵⁸ by proti takovým oprávněným krokům mohl jen stěžít něco namítat.

2.4.3 Judikatura Evropského soudu pro lidská práva

Ústavní soud při rozhodování v případě Schwarzenberské hrobky vycházel z ustálené judikatury Evropského soudu pro lidská práva, jež ochranu hrobů, lidských ostatků a piety zařazuje pod právo na respektování soukromého a rodinného života upravené v čl. 8 Evropské úmluvy. Evropský soud pro lidská práva ve stejném duchu rozhodnul např. v případě Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku.¹⁵⁹ V tomto případě řešil Evropský soud pro lidská práva spor pozůstalé vdovy, jež chtěla nechat přenést ostatky svého zemřelého manžela ze hřbitova, kde byl po smrti pohřben, na hřbitov do 70 km vzdáleného Stockholmu, kam se stěžovatelka přestěhovala a kde byli rovněž pohřbeni i rodiče stěžovatelky.

Švédské úřady její žádost o přenesení ostatků zemřelého manžela zamítly s poukazem na švédský zákon o pohřebnictví, podle něhož je třeba „*ctít pokojný odpočinek*“¹⁶⁰ zesnulého. Stejný postoj zaujaly i švédské soudy. Stěžovatelka se proto obrátila na Evropský soud pro lidská práva a namítala zásah do jejího základního práva porušením čl. 8 Evropské úmluvy.

Evropský soud pro lidská práva tak musel posuzovat paradoxně kolizi práva stěžovatelky na přemístění ostatků a veřejného zájmu společnosti na respektování posvátnosti místa posledního odpočinku. Čili se zde řešil přímý střet práva na uplatnění postmortální ochrany na straně jedné a ochrana piety zemřelého na straně druhé. Evropský soud pro lidská práva v tomto sporu přistoupil na stanovisko švédské vlády a konstatoval, „*že v tak závažné a citlivé otázce musí být smluvním stranám ponechána široká míra posuzovací volnosti.*“ Evropský soud pro lidská práva v tomto rozhodnutí judikoval, že uznává jak postmortální

---

¹⁵⁸ Jedná se o období, kdy jako vlastník byl v katastru nemovitostí uvedeno Království Jugoslávie, vlastníkem byl pravděpodobně některý z nástupnických států.

¹⁵⁹ Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2006 ve věci Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku, stížnost č. 61564/00.

¹⁶⁰ Peaceful rest, repos paisible.

ochranu jako subjektivní právo pozůstalých, tak i veřejnoprávní ochranu piety.

Porušení čl. 8 Evropské úmluvy v souvislosti s ochranou lidských ostatků shledal Evropský soud pro lidská práva i v dalších případech. Např. v případě Marić proti Chorvatsku,¹⁶¹ kdy bylo s ostatky mrtvorozeného dítěte nakládáno jako s klinickým odpadem, nebo v případě Maskhadova a další proti Rusku,¹⁶² který se týkal odmítnutí ruských státních orgánů vydat tělo zabitého teroristy za účelem pohřbu.

Ochrana lidských ostatků je tedy podchycena i na ústavněprávní úrovni a bezprostředně se dotýká mauzolea.

---

¹⁶¹ Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 6. 2014 ve věci Marić proti Chorvatsku, stížnost č. 50132/12.

¹⁶² Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 6. 2013 ve věci Maskhadova a další proti Rusku, stížnost č. 18071/05.

3 Právní úprava ochrany lidských ostatků v samostatných právních předpisech

3.1 Všeobecně k samostatné úpravě

Samostatně je právní úprava ochrany lidských ostatků a piety k zemřelým zahrnuta ve správně právních předpisech. Obecně nakládáním s lidskými ostatky, způsoby pohřbívání a hygienickými normami se zabývá zákon o pohřebnictví. Další zvláštní předpis, který se vztahuje na případ mauzolea, je zákon o válečných hrobech. Tento zákon představuje právní ochranu válečných hrobů. Mimo něj je ještě právní ochrana válečných hrobů upravena v mezinárodních smlouvách o válečných hrobech,¹⁶³ jimiž je ČR vázána. V následujících kapitolách se pokusím zmíněné předpisy přiblížit a aplikovat je na případ mauzolea.

3.2 Aplikace ZPoh na případu mauzolea

3.2.1 Všeobecně k ZPoh

ZPoh je nejdůležitější, klíčový zákon, který „stanoví podmínky pro zacházení s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky, práva a povinnosti související s provozováním pohřební služby, prováděním balzamací a konzervací lidských pozůstatků a s provozováním krematorií a pohřebišť.“¹⁶⁴

Zákon navazuje na vyhlášku č. 19/1988 Sb. o postupu při úmrtí a pohřebnictví. Jedná se o první zákonný předpis tohoto typu na našem území. Předchozí podzákonná právní úprava již neodpovídala svým obsahem současným společensko-ekonomickým potřebám, navíc po legislativní stránce odporovala čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, neboť podstatným způsobem zasahovala do práv a povinností celé řady subjektů bez dostatečné opory v zákoně.¹⁶⁵ ZPoh na rozdíl od zmíněné vyhlášky upravuje i nové instituty, které v předchozí úpravě dosud zahrnuté nebyly.¹⁶⁶

Aplikovat budu ta ustanovení ZPoh, která se dotýkají mauzolea. Při aplikaci uvádím ustanovení logicky v pořadí podle jejich uspořádání v zákoně.

---

¹⁶³ Jedná se jak o dvoustranné tak i o vícestranné mezinárodní smlouvy.

¹⁶⁴ Ustanovení § 1 ZPoh.

¹⁶⁵ Blíže důvodová zpráva k ZPoh.

¹⁶⁶ Kupř. neveřejné pohřebiště, blíže v podkapitole 3.2.3 Neveřejné pohřebiště a dozor nad ním.

3.2.2 Výkladové ustanovení § 2

Důležité je ustanovení § 2, jež stanovuje základní definice. Písmena a) a b) od sebe vymezují rozdíl v termínech lidské ostatky a pozůstatky. Zatímco za lidské pozůstatky je považováno mrtvé lidské tělo nebo jeho části do pohřbení, lidskými ostatky se rozumí mrtvé lidské tělo a jeho části od pohřbení. Vzhledem k tomu, že těla vojáků byla napřed řádně pohřbena na vojenských hřbitovech, následně pak podle zákona exhumována a opět řádně pohřbena do budovy mauzolea,¹⁶⁷ domnívám, se že o statutu ostatků v tomto případě není pochyb a proto budu užívat k označení uložených těl vojáků pouze termín „ostatky“.

Pod písmenem e) je upravena definice hrobového místa. „*Hrobovým místem se rozumí místo na pohřebišti určené pro zřízení hrobu nebo hrobky nebo vyhrazené místo v úložišti jednotlivých uren.*“ V ZPoh nejsou ovšem nikde upraveny legální definice pojmů hrob a hrobka. To považuji za závažný nedostatek, protože s těmito termíny jednak často pracuje sám ZPoh, ale zabývají se jimi i další předpisy.¹⁶⁸ Konkrétní definici teprve podává až odborná literatura z oblasti pohřebnictví. „*Hrobkou je zděná nadzemní nebo podzemní hřbitovní stavba určená k uložení lidských pozůstatků v rakvi nebo uložení zpopelněných lidských ostatků v urně, kdy nedochází k zásypu zeminy (rakev či urna je volně uložena v prostoru hrobky)*“¹⁶⁹ „*Hrobky jsou často architektonicky zpracovány, včetně náhrobků, křížů, soch apod. Velké hrobky se nazývají mauzolea. Za hrobky se považují také krypty v kostelech...*“¹⁷⁰ Z uvedené definice proto vyplývá, že mauzoleum je hrobkou.

3.2.3 Neveřejné pohřebiště a dozor nad ním

Ustanovení § 3 ZPoh se zabývá neveřejným pohřebištem. Jde o novinku v právní úpravě pohřebnictví na našem území. Neveřejné pohřebiště představuje výjimku ze zákazu pohřbívání mimo veřejná pohřebiště.¹⁷¹ Odstavec 1 tohoto ustanovení zní: „*Účelová zařízení určená výlučně pro uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků členů řeholních řádů nebo kongregací a prostory zřízené přede dnem nabytí účinnosti*¹⁷² *tohoto zákona pro uložení lidských pozůstatků nebo zpopelněných lidských ostatků členů uzavřených, zejména příbuzenských společenství, se považují za neveřejná pohřebiště.*“

---

¹⁶⁷ Tzn., že došlo k řádnému pohřbu, dokonce dvakrát.

¹⁶⁸ Blíže např. v podkapitole 2.3.3 Mauzoleum a trestné činy výtržnictví a poškození cizí věci.

¹⁶⁹ VARVAŘOVSKÝ Pavel (ed). Sborník stanovisek veřejného ochránce...s. 20.

¹⁷⁰ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 7. (§ 2 písm. c)).

¹⁷¹ Tamtéž s. 13. (§ 3).

¹⁷² Tj. 1. 1. 2002.

Podle mého názoru na základě tohoto ustanovení lze mauzoleum považovat za neveřejné pohřebiště, a to i přes skutečnost, že se nachází na veřejném místě.¹⁷³ Mauzoleum bylo totiž zřízeno v r. 1926,¹⁷⁴ což je prokazatelně před 1. 1. 2002, jak vyžaduje zákon. Zároveň je splněna i druhá podmínka, která požaduje, aby se jednalo o pozůstatky členů uzavřených. Mauzoleum bylo totiž ve dvacátých letech minulého století vybudováno výhradně za účelem uložení ostatků padlých jugoslávských vojáků, kteří byli pohřbeni na vojenských hřbitovech Moravy a Slezska. Tento samotný účel mauzolea uděluje pohřbeným vojákům specifické postavení, které dle mého názoru odpovídá termínu „uzavření členové“, jež zmiňuje ustanovení § 3 ve svém prvním odstavci.

Můj předpoklad, že, se jedná o neveřejné pohřebiště, dokládá také definice pojmu veřejného pohřebiště, která veřejné pohřebiště popisuje jako „*prostor určený k pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení zpopelněných lidských ostatků v podobě míst pro hroby a hrobky nebo úložiště jednotlivých uren nebo rozptylové či vsypové louky nebo jejich kombinace.*“¹⁷⁵

Vycházím z předpokladu, že je-li neveřejné pohřebiště, samozřejmě s ohledem na datum zřízení, definováno jako prostor k pohřbení pozůstatků „uzavřených členů“, pak pohřebiště veřejné je prostorem k pohřbení či uložení ostatků všech dalších lidí, bez jakýchkoliv povinně vyžadovaných vzájemných vazeb. Na základě tohoto předpokladu by pak mělo být umožněno pohřbení ostatků po exhumaci z neveřejného pohřebiště do hrobů, či hrobky na veřejném pohřebišti, neboť na veřejné pohřebiště se nevztahuje podmínka „uzavřeného členství“.¹⁷⁶

Opačný postup, tedy uložení ostatků z veřejného pohřebiště na neveřejné pohřebiště by však podle mého názoru mohl být umožněn pouze v případě, že nebude porušeno „uzavřené členství“ nositelů ostatků na neveřejném pohřebišti tzn., že tělo nově uložené na neveřejné pohřebiště bude splňovat určité podmínky, aby jeho nositel byl „členem uzavřeným“. V případě mauzolea je však ukládání dalších těl zcela vyloučeno, jelikož mauzoleum bylo zřízeno výhradně za účelem uložení těl jugoslávských vojáků, zemřelých v průběhu I. světové války, a nikdo jiný tam proto z povahy objektu samotného ani pohřben

---

¹⁷³ Bezručovy sady.

¹⁷⁴ SKOUPÝ: Vznik jihoslovanského mauzolea..., s. 40.

¹⁷⁵ Ustanovení § 2 d) ZPoh.

¹⁷⁶ Obdobně lze dovodit i výkladem ustanovení § 92 odst. 2 NOZ, blíže podkapitola 2.2.4 Uplatnění postmortální ochrany.

být nemůže. Pravidla upravující v současné době vznik, provoz, řád atd. veřejného pohřebiště lze dohledat v hlavě třetí ZPoh.

Na některá ustanovení této hlavy odkazuje ustanovení § 3, upravující neveřejné pohřebiště. Odstavec 3 však vylučuje použití pravidel hlavy třetí, odporujících povaze neveřejného pohřebiště. Odstavec 3 dále stanoví že „*Provozování neveřejného pohřebiště nesmí ohrozit veřejné zdraví a podléhá státnímu zdravotnímu doзору.*“ a to podle ustanovení § 84 zákona o ochraně veřejného zdraví.¹⁷⁷

Vzhledem ke skutečnosti, že v mauzoleu jsou uloženy ostatky vojáků, kteří zemřeli ve vojenských lazaretech, dá se s přihlédnutím k dobovým poměrům dobře předpokládat, že někteří, ba dokonce z většiny, nepodlehli válečnému zranění, nýbrž nějaké epidemické chorobě jako byly např. břišní tyfus, úplavice, španělská chřipka atd. Na hygienická rizika spojená se zřízením mauzolea upozorňoval již ve dvacátých letech katolický časopis Našinec, který zastával názor, že tato stavba ve veřejném parku je „*nehygienická*“.¹⁷⁸ V souvislosti se zdravotními riziky mauzolea je vhodné uvést i svědectví místních záznamů z období I. světové války, které se při popisu provozu olomouckého lazaretu pro raněné vojáky zmiňují o tom, že z nádraží do lazaretu musela být vybudována vlečka, neboť ranění při cestě do lazaretu pěšky znečišťovali svými exkrementy olomoucké ulice.¹⁷⁹

Emeritní ředitel Vojenské nemocnice Olomouc na Klášterním Hradisku plk. MUDr. Josef Šváb v článku o vojenském černovírském hřbitovu, uvádí, že „...v *prvních týdnech a měsících války bylo do Olomouce přisunuto 15 000 nemocných úplavicí, 1000 zachvácených tyfem a 600 vojáků s cholera.*“ Jenom v Olomouci zemřelo na infekční onemocnění 1 655 vojáků.¹⁸⁰

Určitou roli zdravotního rizika hraje též fakt, že jsou v mauzoleu pohřbeni jihoslovanští vojáci, o nichž předpokládám, že byli z většiny nasazeni na jižní frontě, jejíž subtropické klima může být rovněž příčinou některých pro nás atypických chorob např. malárie. Hlavní problém však spatřuji v tom, že v objektu byla pohřbena více než tisícovka různých osob, o jejichž zdravotním stavu neexistuje evidence a nejsou známy ani příčiny

---

¹⁷⁷ Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákon o ochraně veřejného zdraví).

¹⁷⁸ SKOUPÝ: Vznik jihoslovanského mauzolea..., s. 40.

¹⁷⁹ Statistická ročenka hlav. města Olomouce. Svazek VI, za léta 1911-1918, nákladem Města Olomouce, v Olomouci 1933.

¹⁸⁰ ŠVÁB, Josef. [Vojenský hřbitov Olomouc-Černovír](http://www.velkavalka.info) [online]. [velkavalka.info](http://www.velkavalka.info), kopie referátu ze dne 7. října 2003, [cit. 9. března 2016]. Dostupné na <<http://www.velkavalka.info/doc/Cernovir.pdf>>.

jejich smrti. Na základě těchto úvah se domnívám, že mauzoleum může v současnosti být určitým zdravotním a hygienickým rizikem pro obyvatele města Olomouce. Svou úlohu sehrává i skutečnost, že se mauzoleum nachází ve veřejném parku v centru města. Dovolil bych si také připomenout, že při povodních v r. 1997 došlo k zatopení mauzolea. Ostatky jsou uloženy v kryptě v podzemní části objektu, při jejím vytopení došlo k jejich poškození,¹⁸¹ což by se dle mého názoru mohlo projevit jako zdravotní a hygienické riziko pro obyvatelstvo.

Ustanovení § 84 zákona o ochraně veřejného zdraví, na něž probíraný odstavec 3 odkazuje, ve svém prvním odstavci uvádí oblasti výkonu státního zdravotního dozoru, jenž je prováděn orgány ochrany veřejného zdraví. Ačkoliv tento odstavec obsahuje značné množství písmen,¹⁸² kontrola či dozor nad neveřejnými pohřebišti v něm uvedena není. Jelikož však odstavec 3 ustanovení § 3 ZPoh na toto ustanovení zákona o ochraně veřejného zdraví přímo odkazuje, domnívám se, že se v tomto případě jedná pouze o demonstrativní výčet oblastí státního dozoru a kontrola stavu neveřejných pohřebišť mezi něj také náleží. V ustanovení § 84 zákona o ochraně veřejného zdraví odstavec 4 stanoví, že státní zdravotní dozor vykonávají krajské hygienické stanice.

V r. 2011 jsem se obrátil na Krajskou hygienickou stanici Olomouckého kraje, s dotazem, jakým způsobem provádí dozor nad mauzoleem. Bylo mi odpovězeno že „*Krajská hygienická stanice nemá ke kontrole mauzolea žádné kompetence a proto kontroly mauzolea neprovádí.*“ Tento postoj však podle mého názoru odporuje ustanovení § 84 zákona o ochraně veřejného zdraví v návaznosti na ustanovení odstavce 3 § 3 ZPoh. Na tento rozpor jsem několikrát upozorňoval.¹⁸³ Když jsem v lednu 2016 stejný dotaz zopakoval, bylo mi sděleno, že předchozí vyjádření krajské hygienické stanice z r. 2011 stále trvá. Neprováděním kontrol hrozí, že výše popsaná zdravotní a hygienická rizika pro zdraví obyvatelstva nebudou zavčas rozpoznána.

3.2.4 Další způsoby zacházení a nakládání s lidskými pozůstatky a ostatky

Další relevantní ustanovení ZPoh je ustanovení § 4 odst. 1 písm. h). Stanoví, že: „*S lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo*

---

¹⁸¹ I poškození rakví.

¹⁸² Až po písmeno y).

¹⁸³ Kupř. ve své seminární práci z r. 2012, kterou jsem poskytl Magistrátu Statutárního města Olomouc blíže VACHUTKA, Tomáš: *Zákon o pohřebnictví v aplikaci na případ Mauzolea padlých Jihoslovanů v Olomouci*, [online]. <http://www.pf.upol.cz/>, 13. února 2012, [cit. 20. června 2015]. Dostupné na <pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vachutka.doc>.

k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku; z těchto důvodů je zakázáno zacházet s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti.“

Soudím, že v případě mauzolea došlo k porušení tohoto ustanovení. Nad případnými zdravotními riziky není vykonáván žádný dozor, proto nelze vyloučit ohrožení veřejného zdraví.¹⁸⁴ Veřejný pořádek představuje „*souhrn pravidel nebo chování na veřejnosti,*“ tato pravidla nemusí být upravena výslovně, dokonce nemusí být ani obsažena v právních normách. „*Jejich dodržování a zachovávání je však podle obecného přesvědčení zvyklostí a mínění převažující většiny lidí v určité společnosti podmínkou spořádaného a poklidného soužití lidí s ohledem na konkrétní čas a místo.*“¹⁸⁵ Důvodová zpráva k ZPoh označuje za důstojné zacházení s lidskými ostatky „*takové jednání, které je v souladu s všeobecně přijímanými etickými pravidly a nepřivodilo by újmu ani živé osobě (vyjma nezbytných zdravotně-hygienických opatření).*“¹⁸⁶

Podle fotografií krypty současný stav mauzolea jakož i ostatků v něm uložených neodpovídá podle mého názoru běžnému stavu pohřebišť v ČR, a ani s ostatky vojáků není nakládáno obvyklým způsobem. Proto se domnívám, že je tento stav v rozporu jak s veřejným pořádkem, tak i s požadavkem na zachování důstojnosti a piety,¹⁸⁷ což se projevuje v konečném důsledku jako porušení § 4 odst. 1 písm. h) ZPoh.

3.2.5 Provozování pohřebišť

Další ustanovení ZPoh na případ mauzolea aplikovat příliš nelze. Hlava druhá upravuje činnost pohřební služby, oprávnění k balzamací a konzervaci lidských pozůstatků a zřízení a provoz krematoria. Hlava třetí ZPoh se zabývá veřejným pohřebišťem a jeho provozováním. Mauzoleum ovšem není veřejné pohřebiště, nýbrž pohřebiště neveřejné.¹⁸⁸ Zůstává tedy otázkou, jakým způsobem má být provozováno neveřejné pohřebiště, nakoľik lze pravidla pro provoz veřejného pohřebišťe uplatnit i pro neveřejné pohřebiště a kdo by byl v takovém případě odpovědným provozovatelem neveřejného pohřebišťe.

---

¹⁸⁴ Podrobněji v podkapitole 3.2.3 Neveřejné pohřebiště a dozor nad ním.

¹⁸⁵ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřbnictví...*, s. 18. (§ 4).

¹⁸⁶ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřbnictví...*, s. 21. (§ 4).

¹⁸⁷ O pietě a důstojnosti k lidským ostatkům blíže v podkapitole 2.2.5 Stav mauzolea z pohledu dobrých mravů.

¹⁸⁸ Blíže podkapitola 3.2.3 Neveřejné pohřebiště a dozor nad ním.

O provozování neveřejného pohřebiště je zmínka v ustanovení § 3 odst. 3 ZPoh, které stanoví, že provozování neveřejného pohřebiště nesmí ohrozit veřejné zdraví, z čehož dovozují, že ZPoh předpokládá i provozování neveřejného pohřebiště. Dále však ZPoh provozování neveřejného pohřebiště neupravuje. Zákon se už ani nezmiňuje o neveřejném pohřebišti, zatímco provozování veřejného pohřebiště je upraveno v ustanovení § 18 a násl. ZPoh.

Proto je podle mého názoru třeba do provozování neveřejného pohřebiště zahrnout ty činnosti z právní úpravy provozování veřejného pohřebiště, které neodporují právní povaze neveřejného pohřebiště. Provozováním neveřejného pohřebiště by tak mohla být např. správa a údržba neveřejného pohřebiště včetně komunikací a zeleně, v omezené míře i provádění exhumací a rozptyl, naopak o provozování neveřejného pohřebiště by se nejednalo v případě nájmu hrobových míst za úplatu.¹⁸⁹

Složitější je ovšem situace s vymezením provozovatele neveřejného pohřebiště. Pro tento případ zákon neposkytuje žádné vodítko. Provozovatelem neveřejného pohřebiště by pak byl nejspíš vlastník pozemku či nemovitosti, na niž bylo pohřebiště zřízeno, nebo jiná fyzická i právnická osoba, pověřená provozováním neveřejného pohřebiště. Jediným faktickým provozovatelem mauzolea v tomto smyslu byla Liga.

V ustanovení § 3 odst. 3 ZPoh je stanoveno pro neveřejné pohřebiště obdobné použití ustanovení § 22 a § 23 ZPoh. Tato ustanovení upravují ukládání a exhumaci lidských pozůstatků a zákaz pohřbívání. O možnostech použití dalších ustanovení této hlavy v souvislosti s provozováním neveřejného pohřebiště však zákon mlčí.

Ustanovení § 20 ZPoh je pod číslem paragrafu označeno jako „*Povinnosti provozovatele veřejného pohřebiště*“, přičemž hned první věta tohoto ustanovení začíná slovy: „*Provozovatel pohřebiště je povinen... .*“ Z toho by se dalo usuzovat možné použití ustanovení i v případě neveřejného pohřebiště. Ovšem u všech jmenovaných povinností provozovatele¹⁹⁰ je pak vždy výslovně zmíněno, že se jedná o veřejné pohřebiště. Proto pro účely neveřejného pohřebiště nebude moci být použito, k čemuž se přiklání i právní teorie.¹⁹¹

Pro případ mauzolea pak z hlavy třetí připadá jako možné ještě použití ustanovení § 24 odst. 3, jež se vztahuje ke zrušení veřejného pohřebiště. Zrušit hroby a hrobky, které byly prohlášeny za kulturní památky je možné až v okamžiku, kdy Ministerstvo kultury zruší jejich

---

¹⁸⁹ Pro srovnání činností provozování veřejného pohřebiště ustanovení § 18 odst. 1 ZPoh.

¹⁹⁰ Ustanovení § 20 písm. a-g) ZPoh.

¹⁹¹ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřbnictví...*, s. 92 (§ 20).

prohlášení za kulturní památky.¹⁹² Zároveň zákon stanoví, že při rušení válečného hrobu, kterým je mauzoleum, se postupuje podle ZVH.¹⁹³

3.2.6 Sankce podle ZPoh

Důležitou částí ZPoh je hlava čtvrtá označená jako „Sankce“. Ta definuje skutkové podstaty přestupků v oblasti pohřebnictví a určuje za ně následné sankce. Pro spáchání přestupku je důležité naplnění jak formální, tak materiální stránky přestupku. Materiální stránkou přestupku se rozumí jeho společenská škodlivost¹⁹⁴. Právě míra společenské škodlivosti odlišuje přestupek od trestného činu v případech, kdy objektivní stránky skutkových podstat přestupku i trestného činu vykazují shodné znaky.¹⁹⁵

Aby byla fyzická osoba odpovědná za přestupek, musí v době spáchání přestupku dovršit patnáctý rok svého věku, být v okamžiku spáchání přestupku příčetná a naplnit skutkovou podstatu přestupku. Pachatelem může být kdokoliv, jako zavinění na rozdíl od trestného činu postačí nedbalost¹⁹⁶. Pro řízení ve věcech přestupků, k určení podmínek odpovědnosti za přestupky i příslušnosti k projednávání přestupků se dle ustanovení § 26 odst. 3 ZPoh použijí obecné předpisy, jimiž jsou přestupkový zákon¹⁹⁷ a správní řád.¹⁹⁸

Ustanovení § 26 odst. 1 písm. j) ZPoh jako přestupek hodnotí zacházení s lidskými pozůstatky nebo lidskými ostatky „*způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého nebo mravního cítění pozůstalých a veřejnosti.*“ Jedná se o kategorii přestupků související s povinností zacházet s lidskými pozůstatky a ostatky důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví nebo veřejného pořádku. Tento přestupek je konkrétně projevem porušení ustanovení § 4 odst. 1 písm. h) ZPoh.¹⁹⁹ V mauzoleu bylo nakládáno s lidskými ostatky způsobem dotýkajícím se důstojnosti zemřelého a mravního cítění pozůstalých a veřejnosti,

---

¹⁹² Podle ustanovení § 8 zákona č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákon o státní památkové péči).

¹⁹³ Blíže v podkapitole 3.4.3 Péče o válečné hroby.

¹⁹⁴ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 119 (§ 26).

¹⁹⁵ Blíže podkapitola 2.3.2 Trestněprávní povaha zásahů do lidských ostatků, hrobů a piety.

¹⁹⁶ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 119 (§ 26).

¹⁹⁷ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen přestupkový zákon).

¹⁹⁸ Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen správní řád).

¹⁹⁹ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 120 (§ 26), Pozn. autora: v komentáři je chybně uvedeno jako ustanovení § 4 odst. 1 písm. j), toto písmeno však v ustanovení § 4 odst. 1 vůbec není.

tím došlo i k porušení ustanovení § 4 odst. 1 písm. h) ZPoh,²⁰⁰ tedy mohlo dojít i ke spáchání přestupku podle ustanovení 26 odst. 1 písm. j) ZPoh.

Ustanovení § 26 odst. 2 ZPoh upravuje sankce, které lze za přestupky spáchané podle ZPoh uložit. Pro přestupek podle ustanovení 26 odst. 1 písm. j) ZPoh, jež spočívá v nedůstojném nakládání s lidskými ostatky, lze uložit pokutu až do výše 50 000 Kč.

Odborná literatura jazykovým výkladem dovodila, že za spáchaný přestupek podle ZPoh není vyloučeno uložení napomenutí podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) přestupkového zákona anebo upuštění od uložení sankce podle ustanovení § 11 odst. 3 přestupkového zákona.²⁰¹ K tomuto závěru se též přikláním, zároveň se ale domnívám, že by bylo teoreticky možné uložit i další sankce vyplývající z ustanovení § 11 přestupkového zákona. V souvislosti s pobýváním bezdomovců v mauzoleu poukazují na vhodnost uložení poněkud kontroverzní správní sankce, zákazu pobytu podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. e) přestupkového zákona.

Při určení druhu sankce a její výměry se podle ustanovení § 12 přestupkového zákona přihlédne k závažnosti přestupku, zejména ke způsobu jeho spáchání a jeho následkům, k okolnostem, za nichž byl spáchán, k míře zavinění, k pohnutkám a k osobě pachatele, zda a jakým způsobem byl pro týž skutek postižen v disciplinárním řízení. Kromě přestupků podle ZPoh lze útoky proti mauzoleu postihovat i jako přestupky, upravené v přestupkovém zákoně. Do úvahy přicházejí takto kupř. přestupky proti veřejnému pořádku podle ustanovení § 47 přestupkového zákona nebo přestupky proti majetku podle ustanovení § 50 přestupkového zákona. Přestupky podle ZVH uvádím v samostatné podkapitole.²⁰²

V případě mauzolea došlo k porušování ustanovení ZPoh a naplnění skutkové podstaty některých z přestupků. Podle ustanovení § 52 a násl. přestupkového zákona jsou kompetentní k projednání těchto přestupků obce²⁰³ případně obecní úřady s rozšířenou působností,²⁰⁴ na

---

²⁰⁰ Blíže podkapitola 3.2.4 Další způsoby zacházení a nakládání s lidskými pozůstatky a ostatky.

²⁰¹ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 122 (§ 26).

²⁰² Blíže v podkapitole 3.4.5 Sankce podle ZVH.

²⁰³ V tomto případě by se konkrétně jednalo o Komisi pro projednávání přestupků Statutárního města Olomouce (dále jen Komise), která je zřízena na základě ustanovení § 53 odst. 3 přestupkového zákona a je příslušná k projednání přestupků podle ustanovení § 53 odst. 1 přestupkového zákona. Tzn., že pro případ mauzolea je Komise oprávněna projednávat přestupky proti veřejnému pořádku podle ustanovení § 47 přestupkového zákona a přestupky proti majetku podle ustanovení § 50 přestupkového zákona. Blíže ke Komisi: *Komise pro projednání přestupků*, [online]. www.olomouc.eu, [cit. 14. března 2016]. Dostupné na <https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-spravy/odbor/article_id=12325>.

²⁰⁴ Pro projednání přestupků proti ZPoh je příslušný Magistrát Statutárního města Olomouce, Odbor správních činností, Oddělení přestupkové, blíže: DAUBNEROVÁ, Alena. *Odbor správních činností*, [online].

jejichž území byl přestupek spáchán.²⁰⁵ Čili přestupky v podobě útoků proti mauzoleu měly projednávat Statutární město Olomouc v samostatné působnosti nebo Magistrát města Olomouce v přenesené působnosti. K projednávání žádného přestupku podle ZPoh nebo v souvislosti s pietou padlých vojáků nedošlo. Politika Statutárního města Olomouce vůči bezdomovcům je v tomto směru poněkud liberálnější, bezdomovci jsou v mauzoleu tiše tolerováni, aby se nezdržovali na jiných místech historického centra města. O tom mj. svědčí i již zmíněné vyjádření ředitele Městské policie Olomouc Skalického v Radničních listech.²⁰⁶

3.2.7 Možnosti dozoru

V této kapitole bych se rád zmínil o orgánech dozoru podle ZPoh. Ustanovení § 28 ZPoh se zabývá dozorem nad činností provozovatele pohřebiště. Byť není specifikováno, jedná-li se o provozovatele veřejného nebo případně neveřejného pohřebiště, v zákoně jsou upraveny pouze případy, kdy je provozovatelem pohřebiště obec²⁰⁷ nebo registrovaná církev a náboženská společnost.²⁰⁸ Absenci vymezení dozoru nad činností dalších provozovatelů pohřebišť považují za velký nedostatek současné úpravy.

Správní dozor podle ZPoh však není vykonáván pouze nad provozováním pohřebiště. Obce potažmo obecní úřady vykonávají dozor nad ukládáním sankcí.²⁰⁹ Na úseku ochrany veřejného zdraví by měly vykonávat dozor krajské hygienické stanice.²¹⁰ Nutno je též zmínit, že podle ustanovení § 14 kompetenčního zákona²¹¹ je ústředním orgánem státní správy ve věcech pohřebnictví Ministerstvo pro místní rozvoj.²¹²

---

www.olomouc.eu, [cit. 15. března 2016]. Dostupné na <<http://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-spravnich-cinnosti/odbor>>.

²⁰⁵ Blíže ustanovení § 55 odst. 1 přestupkového zákona.

²⁰⁶ Blíže podkapitola 2.3.5 Možnosti trestání.

²⁰⁷ Ustanovení § 28 odst. 1 ZPoh. Pozn. autora: v takovém případě vykonává dozor Ministerstvo vnitra podle ustanovení § 129 zákona č. 128/2000 Sb. zákona o obcích (obecního zřízení), ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákona o obcích). Blíže VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 128 (§ 28).

²⁰⁸ ustanovení § 28 zákona odst. 2 ZPoh. Pozn. autora: v tomto případě vykonává dozor příslušný krajský úřad.

²⁰⁹ Blíže v podkapitole 3.2.6 Sankce podle ZPoh.

²¹⁰ Blíže v podkapitole 3.2.3 Neveřejné pohřebiště a dozor nad ním.

²¹¹ Zákon ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR ve znění pozdějších předpisů, (dále jen kompetenční zákon).

²¹² Blíže pak *Pohřebnictví*, [online]. <http://www.mmr.cz>, [cit. 17. března 2016]. Dostupné na <<http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Pohrebnictvi>>.

3.3 Právní ochrana válečných hrobů- základní východiska

Právní ochrana válečných hrobů je projevem humanismu a solidarity s oběťmi válečných konfliktů. Válečné hroby se liší od obyčejných hrobů tím, že jsou to symboly, připomínající padlé na různých bojištích a všech stranách front. „Každý člověk, voják nebo civilista, který padne v boji, se stává hrdinou a zaslouží si žít v naší paměti.“²¹³ Z pohledu péče o válečné hroby nedělíme válečné hroby na „naše“ a „cizí“, „nekádrujeme“ padlé a ani válečné hroby nerozlišujeme podle toho, která z bojujících stran je přátelská a nepřátelská.²¹⁴ „Mrtvý voják nepřátelské strany není nepřítel. Přestal jím být ve chvíli, kdy pro svou zemi zaplatil nejvyšší cenu, zaplatil životem.“²¹⁵

Na padlého se pohlíží jako na člověka, který, kdyby nezemřel ve válce, strávil by nejspíš svůj život se svou rodinou, jež by s úctou po jeho smrti pečovala o památku a zajistila důstojné uložení jeho ostatků. Jelikož však zemřel ve válce, daleko od domova, musí péči o jeho hrob převzít někdo jiný. Proto se ČR jako civilizovaný stát zavázala, že „že bude pečovat o všechny válečné hroby bez ohledu na to, zda se jedná o hroby našich nebo spojeneckých vojáků či zda se jedná o hroby vojáků, kteří bojovali proti naší zemi,“²¹⁶ Proto se ke všem válečným hrobům a pietním místům přistupuje stejně.

Bohužel v případě mauzolea tento přístup příliš respektovaný nebyl. Nejprve mauzoleum ideologicky nevyhovovalo nacistům, kteří je chtěli zlikvidovat. Po r. 1948 byla Titova Jugoslávie vyloučena z Kominformy a jako neutrální stát stála v opozici proti celému tzv. východnímu bloku. V ČSR nebylo žádané připomínat jugoslávské padlé a tak mauzoleum bylo ponecháno svému osudu. Rovněž nástupnické státy po bývalé Jugoslávii nejevily po r. 1989 o mauzoleum zájem, neb v mauzoleu jsou pohřbeni příslušníci různých národností, které proti sobě bojovaly v občanské válce v Jugoslávii v 90. letech. Přitom kupř. na opravu mauzolea v Jindřichovicích, kde jsou pohřbeni výhradně srbští zajatci, finančně přispělo Ministerstvo kultury Republiky Srbsko.²¹⁷

---

²¹³ STEJSKAL, David a kol. *Pohřbívání a hřbitovy*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. s. 341.

²¹⁴ Tamtéž s. 342.

²¹⁵ Tamtéž.

²¹⁶ Tamtéž.

²¹⁷ Ерков, Елена и Ован. [Маузолеј српских заробљеника и интернираца из Првог светског рата](http://www.pravoslavije.cz), [online]. www.pravoslavije.cz, 28. června 2010, [cit. 18. března 2016]. Dostupné na <<http://www.pravoslavije.cz/home/2009-06-21-17-47-38/169-2011-06-30-12-15-23>>.

3.4 Mauzoleum pohledem ZVH

3.4.1 Obecné pojednání

ZVH z r. 2004 je historicky prvním zákonem na našem území, jenž upravuje zvláštní péči o válečné hroby. Obecná úprava péče o válečné hroby byla dovozována ze ZPoh, k němuž je nyní ZVH ve vztahu *lex specialis*.²¹⁸ Přijetím ZVH zákonodárce přinesl zákonný podklad pro naplnění závazků z mezinárodních smluv o válečných hrobech, jimiž je ČR vázána. Do přijetí ZVH existovala vnitrostátní právní úprava péče o válečné hroby pouze na úrovni vládních usnesení.²¹⁹

Dosud platí, že podle místních zvyklostí často péči o válečné hroby zajišťují obce, ačkoliv jim tato činnost není právními předpisy uložena v rámci působnosti samostatné ani v rámci působnosti přenesené.²²⁰ ZVH stanovuje „*práva a povinnosti v oblasti péče o válečné hroby a pietní místa, orgány státní správy a jejich působnost ve věcech válečných hrobů.*“²²¹

3.4.2 Válečný hrob

Podle ustanovení § 2 odst. 1 ZVH, je válečným hrobem „*místo, kde jsou pohřbeny ostatky osob, které zahynuly v důsledku aktivní účasti ve vojenské operaci nebo v důsledku válečného zajetí, anebo ostatky osob, které zahynuly v důsledku účasti v odboji nebo vojenské operaci v době války. Válečným hrobem může být hrob jednotlivce, hrob hromadný nebo osárium, včetně náhrobků a ostatního hrobového zařízení. Válečným hrobem je rovněž evidované místo s nevyzvednutými ostatky osob zemřelých v souvislosti s válečnou událostí, anebo jiný objekt, který je za válečný hrob považován v souladu s mezinárodní smlouvou, jíž je Česká republika vázána.*“

Ustanovení § 2 odstavce 2 dále určuje, že válečným hrobem je i pietní místo, kterým se rozumí pamětní deska, pomník, památník nebo obdobný symbol připomínající válečné události a oběti, vymezené v odstavci prvním.

---

²¹⁸ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřbnictví...*, s. 149.

²¹⁹ Jedná se o usnesení vlády ze dne 5. května 1999 č. 427, o zabezpečení péče o válečné hroby v ČR a zahraničí a usnesení vlády ze dne 6. prosince 1999 č. 1292, o Pravidlech pro poskytování a čerpání účelových dotací ze státního rozpočtu na zabezpečení péče o válečné hroby v ČR a finančních darů do zahraničí (dále je Pravidla pro poskytování dotací na válečné hroby).

²²⁰ Důvodová zpráva k ZVH s. 7.

²²¹ Ustanovení § 1 zákona ZPoh.

Považuji za vhodné vyložit poněkud neobvyklý výraz „osárium“. Odborná literatura definuje osárium jako „*zpravidla podzemní hrobku, která je určena pro uložení kosterních ostatků osob exhumovaných na veřejných či neveřejných pohřebištích.*“²²²

V mauzoleu jsou uloženy ostatky jednak válečných zajatců, kteří zemřeli v zajateckých táborech a jednak ostatky zemřelých raněných z vojenských lazaretů, čili osob, které zemřely v důsledku účasti ve vojenské operaci v době války. Proto má mauzoleum status válečného hrobu. Na základě uvedené definice se mauzoleum považuje za osárium.

3.4.3 Péče o válečné hroby

Podle ustanovení § 3 odst. 1 ZVH péči o válečné hroby zabezpečuje vlastník válečného hrobu, není-li znám, plní tuto povinnost vlastník nemovitosti, na níž je válečný hrob umístěn. Péči o válečné hroby se rozumí podle ustanovení § 2 odst. 4 zabezpečování úpravy, ochrany, příp. zřizování nových válečných hrobů nebo jejich rušení včetně exhumací. Pod pojem úpravy válečného hrobu lze zahrnout i údržbu válečného hrobu podle ustanovení § 2 odst. 5 ZVH.²²³ „*Údržbou a úpravou válečného hrobu se rozumí označení válečného hrobu, umístění pamětní desky, pomníku, památníku nebo obdobného symbolu, včetně běžné údržby válečného hrobu, jeho okolí a přístupu k němu.*“²²⁴ Z hlediska terminologického lze svou povahou údržba a úprava válečného hrobu podřadit pod pojem provozování pohřebiště podle ZPoh.²²⁵ Jde o základní činnosti prováděné v rámci péče o válečný hrob. Jestliže je válečný hrob prohlášen za kulturní památku, vlastník je povinen při jeho údržbě a úpravě postupovat v souladu se zákonem o státní památkové péči.²²⁶

Přemístit, zrušit nebo provést jinou změnu válečného hrobu než jeho údržbu a úpravu může vlastník provést pouze na základě žádosti a po písemném souhlasu Ministerstva obrany.²²⁷ Vlastník válečného hrobu je dle ustanovení § 3 odst. 3 ZVH povinen umožnit k němu přístup za účelem vzdání úcty nebo provedení prací souvisejících s péčí o válečný hrob.

---

²²² VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 154 (§ 2).

²²³ Tamtéž s. 157 (§ 2).

²²⁴ Ustanovení § 2 odst. 5 ZVH.

²²⁵ Blíže podkapitola 3.2.5 Provozování pohřebiště.

²²⁶ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 157-158 (§ 2).

²²⁷ Ustanovení § 3 odst. 2 ZVH. Pozn. autora: ustanovení § 7 odst. 2 ZVH stanoví, že zrušit válečný hrob, který byl prohlášen za kulturní památku, je možné až po zrušení jeho prohlášení za kulturní památku Ministerstvem kultury.

Z ustanovení § 3 ZVH vyplývá, že odpovědnou osobou za péči o válečné hroby je vlastník válečného hrobu, příp. i vlastník nemovitosti, na níž je válečný hrob umístěn. V případě Jihoslovanského mauzolea půjde o jednu a tutéž osobu. Podle ustanovení § 3 odstavce 3 práce spojené s péčí o válečný hrob však může vykonávat i osoba odlišná od vlastníka. V minulosti byla takovou osobou Liga, v současnosti mauzoleum navštěvují za účelem vyjádření piety členové Pravoslavné církve a členové Společnosti pro Srbsko.

Do března r. 2015, kdy v katastru nemovitostí bylo jako vlastník vedeno Království Jugoslávie, nebylo zřejmé, který z nástupnických států je odpovědný za péči o mauzoleum, kterou nikdo nevykonával. Od 24. 3. 2015 je podle katastru nemovitostí vlastníkem mauzolea Statutární město Olomouc, čili od tohoto data má Statutární město Olomouc povinnosti pečovat o mauzoleum podle ustanovení § 3 ZVH. Ačkoliv je již plánována rekonstrukce mauzolea na léto 2016, ze strany současného vlastníka, Statutárního města Olomouce, dosud nebyly učiněny žádné konkrétní kroky alespoň k částečné prozatímní nápravě a zajištění piety.²²⁸ Myslím si, že bylo v tomto případě na místě sjednat přinejmenším symbolickou nápravu spojenou s úctou k padlým. Odpadl totiž hlavní důvod vedení Statutárního města Olomouc, proč nezajišťuje údržbu mauzolea.

3.4.4 Výkon státní správy

Výkon státní správy podle ustanovení § 4 ZVH provádějí v přenesené působnosti obecní úřady obcí s rozšířenou působností a krajské úřady. Ústředním orgánem státní správy je Ministerstvo obrany. „*Obecní úřad obce s rozšířenou působností vede evidenci válečných hrobů, které jsou v jeho správním obvodu*“. O počtech a stavech válečných hrobů pravidelně informuje příslušný krajský úřad²²⁹. Evidenci válečných hrobů se podle ustanovení § 2 odst. 3 ZVH rozumí „*listinný nebo jiný záznam obsahující údaje o válečném hrobu, pokud jsou známy*“. Jako demonstrativní výčet takových údajů zákon uvádí kupř. osobní údaje pohřbených ve válečném hrobě,²³⁰ specifikace umístění válečného hrobu,²³¹ událost, k níž se válečný hrob vztahuje, charakter a popis hrobu včetně fotodokumentace²³² a označení

---

²²⁸ Kupř. zamezení bezdomovcům k okupaci okolí, odstranění náletových dřevin, hanlivých nápisů atd.

²²⁹ K 31. prosinci předchozího roku, blíže ustanovení § 4 odst. 1 ZVH.

²³⁰ Např. jméno, příjmení, vojenská hodnost, státní příslušnost, národnost, datum narození, datum a místo úmrtí, příčina smrti... blíže ustanovení § 2 odst. 3 písm. a) ZVH.

²³¹ Kupř. název státu, obce, katastrálního území, parcelní číslo, atd. blíže § 2 odst. 3 písm. b) ZVH.

²³² Ustanovení § 2 odst. 3 písm. c) ZVH.

vlastníka válečného hrobu a nemovitosti, na níž je umístěn.²³³ Obecním úřadem obce s rozšířenou působností, který vykonává státní správu nad mauzoleem podle ZVH, je Magistrát Statutárního města Olomouce.

„Krajský úřad vede souhrnnou evidenci válečných hrobů, které jsou v jeho správním obvodu a koordinuje péči o válečné hroby v rámci kraje.“²³⁴ Koordinační činnost krajského úřadu je zejména metodická a informační.²³⁵ Krajský úřad informuje o počtech a stavech válečných hrobů ve svém správním obvodu pravidelně Ministerstvo obrany.²³⁶ Krajský úřad by měl jako kontrolní orgán vykonávat kontrolu přenesené působnosti na úseku výkonu státní správy válečných hrobů vůči obecním úřadům obce s rozšířenou působností.²³⁷ Krajským úřadem, jenž vykonává státní správu nad mauzoleem podle ZVH, je Krajský úřad Olomouckého kraje.

Na Ministerstvu obrany vykonává působnost státní správy ve věci péče o válečné hroby Odbor pro válečné veterány Ministerstva obrany, který za tímto účelem vede i zvláštní internetové stránky.²³⁸ Ministerstvo obrany rozhoduje v případech pochybností o tom, co je válečným hrobem,²³⁹ koordinuje péči o válečné hroby v ČR i v zahraničí²⁴⁰ a vede centrální evidenci válečných hrobů.²⁴¹ Centrální evidenci válečných hrobů je veřejně přístupná v elektronické verzi na internetu. Na tomto místě je třeba vyzdvihnout práci PhDr. Arnošta Skoupého CSc., jemuž se při vynaložení značného úsilí podařilo v bělehradském archivu dohledat prvorepublikové seznamy pohřbených Jihoslovanů v olomouckém mauzoleu, upravit je a převést do elektronické podoby. Tyto seznamy byly následně zapracovány do centrální evidenci válečných hrobů.²⁴² Bez větších problémů tak nyní lze dohledávat údaje o pohřbených vojácích, jejichž identita donedávna nebyla známa. „*Ministerstvo obrany poskytuje dotace na péči o válečné hroby jeho vlastníku, pokud není znám, vlastníku nemovitosti.*“²⁴³ Ministerstvo obrany poskytuje dotace podle zákona o rozpočtových

---

²³³ Ustanovení § 2 odst. 3 písm. d) ZVH.

²³⁴ Ustanovení § 3 odst. 2 ZVH.

²³⁵ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 164 (§ 4).

²³⁶ K 31. prosinci předchozího roku, blíže ustanovení § 4 odst. 2 ZVH.

²³⁷ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 164 (§ 4).

²³⁸ Jedná se o internetový portál <http://valecnehroby.army.cz/>.

²³⁹ Ustanovení § 3 odst. 3 písm. a) ZVH.

²⁴⁰ Ustanovení § 3 odst. 3 písm. b) ZVH, koordinační činnost ministerstva je zejména metodická a informační blíže VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřebnictví...*, s. 165 (§ 4).

²⁴¹ Ustanovení § 3 odst. 3 písm. c) ZVH.

²⁴² Blíže k seznamům a odkaz na mauzoleum v centrální evidenci v podkapitole 1.2.3 Transporty ostatků, pietní slavnosti a darování pozemku.

²⁴³ Ustanovení § 3 odst. 3 písm. d) ZVH.

pravidlech.²⁴⁴ Jelikož v ZVH není výslovně stanoven nárok na dotaci na péči o válečné hroby, poskytnutí dotace na péči o válečné hroby záleží podle ustanovení § 14 odst. 1 zákona o rozpočtových pravidlech na úvaze Ministerstva obrany.²⁴⁵ Poskytování dotací se též řídí Pravidly pro poskytování dotací na péči o válečné hroby.²⁴⁶ Tato pravidla upravují všeobecná ustanovení, vymezení účelu dotace, podmínky pro její poskytnutí, způsob poskytnutí, zúčtování dotace, ustanovení o kontrole hospodaření a formulář žádosti.²⁴⁷ Dotace na zabezpečení péče o válečné hroby jsou poskytovány v rámci programu ISPROFIN č. 107 190 "Zachování a obnova historických hodnot".²⁴⁸ Statutární město Olomouc podalo v letech 2013 a 2016 žádosti na poskytnutí dotace na opravu mauzolea. Ministerstvo obrany rozhodlo o poskytnutí dotace Statutárnímu městu Olomouc pro rok 2015 ve výši 6 216 000 Kč za jeho finanční spoluúčasti ve výši 2 665 000 Kč. Pro rok 2016 byla Statutárnímu městu Olomouc poskytnuta dotace ve výši 2 000 000 Kč za jeho finanční spoluúčasti ve výši 2 858 000 Kč. Pro rok 2017 Ministerstvo obrany předpokládá poskytnutí dotace ve výši 2 000 000 Kč.²⁴⁹

3.4.5 Sankce podle ZVH

Ustanovení § 5 ZVH upravuje přestupky fyzických osob a jiné správní delikty právnických nebo podnikajících fyzických osob podle ZVH. Pro ukládání sankcí podle ZVH platí obecné podmínky jako pro ukládání sankcí podle ZPoh.²⁵⁰ V souvislosti s mauzoleem přichází do úvahy spáchání jiného správního deliktu podle ustanovení § 5 odst. 1 písm. b), který spočívá v tom, že vlastník válečného hrobu „*nezabezpečí úpravu válečného hrobu, ač je k tomu podle tohoto zákona povinen.*“ Péče o mauzoleum dosud není zabezpečena.²⁵¹ Odpovědným za ni je vlastník mauzolea. Dokud bylo jako vlastník uvedeno Království

---

²⁴⁴ Zákon č. 218/ 2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen zákon o rozpočtových pravidlech).

²⁴⁵ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřbnictví...*, s. 166 (§ 4).

²⁴⁶ Usnesení vlády ze dne 6. prosince 1999 č. 1292, o Pravidlech pro poskytování a čerpání účelových dotací ze státního rozpočtu na zabezpečení péče o válečné hroby v ČR a finančních darů do zahraničí.

²⁴⁷ VETEŠNÍK, Pavel. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřbnictví...*, s. 166 (§ 4).

²⁴⁸ *Péče o válečné hroby*, [online]. <http://veterani.army.cz>, [cit. 20. března 2016]. Dostupné na <<http://veterani.army.cz/pece-o-valecne-hroby>>.

²⁴⁹ Jedná se o financování plánovaných tří etap rekonstrukce mauzolea. Pozn. autora: v poznámce Přehledu žádostí o dotace na zabezpečení péče o válečné hroby pro rok 2016 je na listu č. 8 k žádosti p. č. 7 (žádost Statutárního města Olomouce o dotaci) uvedeno poskytnutí dotace pro rok 2016 ve výši „2 000 mil.“ s předpokládaným záměrem poskytnutí dotace pro příští rok ve stejné výši. Domnívám se, že v tomto případě se jedná o chybu, s přihlédnutím ke skutečnosti, že v tabulce na str. 1 je uvedena dotace ve výši 2 000 000 Kč. *Bliže Dokumenty ke stažení*, [online]. <http://www.veterani.army.cz>, [cit. 20. března 2016]. Dostupné na <<http://www.veterani.army.cz/dokumenty-ke-stazeni#Pos%20Zad>>.

²⁵⁰ Bliže podkapitola 3.2.6 Sankce podle ZPoh.

²⁵¹ Bliže podkapitola 3.4.3 Péče o válečné hroby.

Jugoslávie, tak jím mohl být některý z nástupnických států jako právnická osoba sui generis. Od r. 2015 je vlastníkem mauzolea Statutární město Olomouc, tudíž svou nečinností mohlo naplnit skutkovou podstatu jiného správního deliktu. Za tento správní delikt lze uložit pokutu do výše 50 000 Kč²⁵² a k jeho projednání by byl v tomto případě příslušný Krajský úřad Olomouckého kraje.²⁵³

Zmíněné zásahy do mauzolea ze strany bezdomovců a útoky sprejerů by mohly být posouzeny jako naplnění skutkové podstaty přestupku podle § 5 odst. 1 písm. c). Přestupku podle tohoto ustanovení se dopustí, ten kdo „provede jinou změnu válečného hrobu než jeho úpravu, anebo přemístí nebo zruší válečný hrob bez souhlasu ministerstva.“ V útocích na mauzoleum lze dle mého názoru spatřovat „jinou změnu válečného hrobu než úpravu“. Odpovědným z přestupku by v tomto případě byla fyzická osoba, která spáchala útok na mauzoleum. Za tento přestupek lze uložit pokutu až do výše 100 000 Kč,²⁵⁴ k jeho projednání je příslušný Magistrát statutárního města Olomouc.²⁵⁵ „Pokuty uložené podle § 5 vybírá a vymáhá správní orgán, který ve věci rozhodoval v prvním stupni; výnos z těchto pokut je jeho příjmem.“²⁵⁶

3.5 Mezinárodní právní ochrana válečných hrobů

3.5.1 Všeobecně k mezinárodní ochraně

Následkem velkých válečných konfliktů v 19. a 20. století vznikla potřeba mezinárodní právní regulace válečných střetnutí.²⁵⁷ Z důvodů narůstajícího počtu obětí válek bylo nutno upravit i problematiku pohřbívání padlých a péče o válečné hroby. První mezinárodní smlouvou, která zmiňovala válečné hroby a platila na našem území, byla Haagská úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní z r. 1907.²⁵⁸ Počet padlých v I. světové válce byl natolik vysoký, že právní úprava péče o válečné hroby pronikla až do Pařížských mírových smluv. Právní úprava válečných hrobů se objevuje i v Ženevských

---

²⁵² Ustanovení § 5 odst. 2 písm. b) ZVH.

²⁵³ Ustanovení § 5 odst. 3 ZVH.

²⁵⁴ Ustanovení § 5 odst. 2 písm. c) ZVH.

²⁵⁵ Ustanovení § 5 odst. 3 ZVH.

²⁵⁶ Ustanovení § 6 ZVH.

²⁵⁷ DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha: Leges 2011, s. 386.

²⁵⁸ Jednalo se konkrétně o čl. 19 dodatku úmluvy – Řád války pozemní. Rakousko-Uhersko bylo touto úmluvou vázáno od r. 1910 do svého rozpadnutí v r. 1918. Blíže DOSTALÍK, Petr, JAKEŠOVÁ, Petra. Právní regulace válečných hrobů s ohledem na historickou a mezinárodní právní úpravu, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, roč. 13, č. 2. s. 204.

úmluvách²⁵⁹. Po r. 1989 uzavřela ČR s některými státy bilaterální mezinárodní smlouvy, jež se zabývají úpravou péče o válečné hroby. Podle čl. 10 Ústavy: „*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.*“²⁶⁰ Závazky mezinárodních smluv se snaží reflektovat naše zákonná úprava, zvláště ZVH. V následujících podkapitolách se pokusím shrnout platné mezinárodní smlouvy o válečných hrobech, jimiž je ČR vázána, a týkají se bezprostředně mauzolea.

3.5.2 Pařížské mírové smlouvy

Po skončení I. světové války byla v pařížské Versailles a okolí uspořádána Pařížská mírová konference, jejímž výsledkem bylo sjednání mírových smluv mezi poraženými Centrálními mocnostmi a vítěznými státy Dohody. Na jejich základě došlo k novému poválečnému uspořádání Evropy, jehož součástí se staly i nově vzniklé národní státy, kterými byly též ČSR a Království SHS. Mírovými smlouvami byla také ustanovena mezinárodní organizace Společnost národů, jejímž úkolem bylo zajištění dodržování mírových smluv a prevence před dalšími válečnými konflikty.

Mírové smlouvy byly koncipovány jako smlouvy mezi mocnostmi spojenými a sdruženými na straně jedné a poraženým státem na straně druhé. Mezi mocnostmi sdruženými jsou uváděny ČSR i Království SHS. Společnými mírovými smlouvami, na nichž participuje jak ČSR, tak i Království SHS, a zmiňují válečné hroby, jsou: Versailleská mírová smlouva,²⁶¹ Saint-Germainská smlouva,²⁶² Trianonská mírová smlouva²⁶³ a Neuillyská smlouva.²⁶⁴ Pařížské mírové smlouvy jsou pro ČR velmi důležité, neboť jimi byla mezinárodně uznána existence jejího právního předchůdce, ČSR a zároveň na jejich základě byly vymezeny státní hranice. Jsou stále součástí českého právního řádu.²⁶⁵ Poražené státy

---

²⁵⁹Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 65/1954 ze dne 15. prosince 1954 o Ženevských úmluvách na ochranu obětí války ve znění Dodatkového protokolu o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů.

²⁶⁰ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR ve znění pozdějších předpisů, (dále jen Ústava).

²⁶¹ Mírová smlouva č. 217/1921 Sb. mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol podepsané ve Versailles dne 28. června 1919 (dále jen Versailleská mírová smlouva).

²⁶² Mírová smlouva č. 507/1921 Sb. mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem podepsaná v Saint-Germain-en-Leye dne 10. září 1919 (dále jen Saint-Germainská smlouva).

²⁶³ Mírová smlouva č. 102/1922 Sb. mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Maďarskem podepsaná v Trianonu dne 4. června 1920 (dále jen Trianonská mírová smlouva).

²⁶⁴ Mírová smlouva č. 274/1922 Sb. - mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Bulharskem a Protokol podepsané v Neuilly-sur-Seine dne 27. listopadu 1919 (dále jen Neuillyská smlouva).

²⁶⁵ Podle čl. 1 odst. 1 ústavního zákona č. 4/1993 Sb. o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen ústavní zákon o právní kontinuitě).

podle mírových smluv musely plnit četné povinnosti v podobě odstoupení území, placení válečných reparací atd. Povinnosti, i když v menší míře, vyplývaly i pro vítězné mocnosti spojené a sdružené. Mezi ně patřila právě péče o válečné hroby padlých ve válce. K péči o válečné hroby se zavázaly všechny strany, jak vítězné, tak poražené.

Úprava péče o válečné hroby je ve všech smlouvách doslova identická. Ve Versailleské mírové smlouvě se nachází pod ustanoveními čl. 225- 226, v Saint-Germainské smlouvě je upravena v ustanoveních čl. 171- 172, v Trianonské mírové smlouvě nalezneme úpravu válečných hrobů v ustanoveních čl. 155- 156 a v Neuillyské smlouvě pak pod ustanoveními čl. 116-117. Podle Pařížských mírových smluv se vlády států zavazují, aby hroby vojáků pohřbených na jejich územích „*byly chovány v úctě a aby byly udržovány.*“ Dále se vlády států zavazují ke vzájemné spolupráci při exhumaci a přenášení ostatků za podmínek vnitrostátních úprav ochrany veřejného zdraví. Stejně podmínky se vztahují i na hroby válečných zajatců a internovaných civilistů, kteří zemřeli v zajetí.

Domnívám se, že v případě mauzolea dochází k porušování požadavku na pietní nakládání s ostatky padlých, pročez i k porušení Pařížských mírových smluv, jejichž dodržováním je ČR vázána.

3.5.3 Ženevské úmluvy

Ženevské úmluvy upravují pravidla pro mezinárodní právní ochranu osob, které se neúčastní ozbrojeného konfliktu podle mezinárodního práva²⁶⁶ nebo jež byly z ozbrojeného konfliktu vyřazeny.²⁶⁷ Důležitou úlohu v ozbrojeném konfliktu podle Ženevských úmluv plní Mezinárodní Červený kříž. Současná podoba Ženevských úmluv se stala součástí čs. právního řádu v r. 1954 a navazovala na úpravu z r. 1929.²⁶⁸ Recipována byla na základě ustanovení čl. 1. odst. 1 ústavního zákona o právní kontinuitě a doplněna Dodatkovým protokolem o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů z r. 1977.²⁶⁹

Případy rakousko-uherských vojáků zemřelých ve vojenských lazaretech postihuje Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil. Tato úmluva v ustanovení čl. 17 stanoví, aby pohřby zemřelých vojáků probíhaly pokud možno jednotlivě a aby byla těla před pohřbem lékařsky ohledána. „*Strany v konfliktu budou kromě*

---

²⁶⁶ Civilisté.

²⁶⁷ Např. váleční zajatci, ranění atd.

²⁶⁸ Blíže DOSTALÍK, Petr. Právní regulace válečných hrobů... s. 204.

²⁶⁹ Sdělení federálního ministerstva zahraničí č. 168/1991 Sb.

toho dbát, aby mrtví byli pohřbeni s úctou, pokud možná podle náboženství, k němuž patřili, aby jejich hrobů bylo šetřeno a aby byly pokud možná seskupeny podle národnosti zemřelých, vhodně udržovány a označeny tak, aby je bylo lze vždy nalézt.“ Pro tento účel je zřízena Úřední správa pro evidenci hrobů, jež vykonává dohled nad exhumacemi, evidencí a případným převozem ostatků. Úřední správy pro evidenci hrobů jednotlivých stran konfliktu při své činnosti spolupracují.

Na případy pohřbených srbských zajatců lze uplatnit ustanovení čl. 120 Ženevské úmluvy o zacházení s válečnými zajatci. Pohřbení předchází lékařská prohlídka, o níž je proveden zápis. *„Úřady, v jejichž moci jsou zajatci, budou dbát toho, aby zajatci zemřelí v zajetí byli s úctou pohřbeni, možno-li podle obřadů náboženství, k němuž patřili, aby jejich hroby byly chráněny, vhodně udržovány a označeny tak, aby je bylo možno vždy nalézt. Kdykoli to bude možno, budou zemřelí váleční zajatci příslušející k téže mocnosti pochováni na tomtéž místě.“* Strany konfliktu mají povinnost pečovat o hroby a vést jejich evidenci tak, aby bylo možno dohledat ostatky konkrétního vojáka pro jejich případné přemístění.

Podle mého mínění je současný stav mauzolea v rozporu s požadavky Ženevských úmluv na důstojné zacházení s ostatky vojáků, rovněž je znemožněna identifikace těch ostatků, které jsou v mauzoleu rozmetány. Za tento stav je z pohledu mezinárodního práva odpovědná ČR.

3.5.4 Bilaterální smlouvy

Po r. 1989 uzavírala ČR s cizími státy dvoustranné mezinárodní smlouvy upravující vzájemnou péči o válečné hroby. Případu mauzolea se dotýká dohoda s Republikou Slovinsko o péči o válečné hroby.²⁷⁰ Podle ní se rozumí českými válečnými hroby válečné hroby českých občanů na území Republiky Slovinsko a slovinskými válečnými hroby válečné hroby slovinských občanů na území ČR.²⁷¹ Mauzoleum je proto z pohledu této dohody slovinským válečným hrobem.²⁷²

Smluvní strany se navzájem informují o výskytu, umístění a stavu válečných hrobů, informují se též o případech protiprávních činů vůči válečným hrobům státu druhé smluvní

---

²⁷⁰ Sdělení ministerstva zahraničí č. 95/2005 Sb.m.s., Dohoda mezi vládou ČR a vládou Republiky Slovinsko o péči o válečné hroby ze dne 27. listopadu 2003 podepsána v Lublani (dále jen dohoda o péči se Slovinskem).

²⁷¹ Ustanovení čl. 1 písm. b) a c) dohody o péči se Slovinskem.

²⁷² Toto označení je čistě formální a nejsou s ním spojeny v právním řádu mimo tuto mezinárodní smlouvu žádná práva ani povinnosti.

strany.²⁷³ Dále smluvní strany zabezpečují ochranu válečných hrobů na území svých států a pietní nakládání s nimi, jakož i jejich udržování.²⁷⁴ V případech protiprávních činů vůči válečným hrobům zabezpečí smluvní strany uvedení poškozených válečných hrobů do původního stavu a vynasnaží se, aby v budoucnu k takovým jevům nedocházelo.²⁷⁵

„Každá smluvní strana v souladu s právními předpisy svého státu umožní občanům státu druhé smluvní strany přístup k válečným hrobům na území svého státu za účelem vzdání úcty padlým“²⁷⁶. „Náklady na udržování českých válečných hrobů nacházejících se na území Republiky Slovinsko hradí slovinská strana. Náklady na udržování slovinských válečných hrobů nacházejících se na území České republiky hradí česká strana.“²⁷⁷ Za účelem koordinace této dohody a pro řešení případných sporů byla ustanovena Komise pro péči o válečné hroby.²⁷⁸

Osobně soudím, že v případě Jihoslovanského mauzolea ČR nedostála svému závazku pietní ochrany a údržby slovinských válečných hrobů. Nebyla splněna informační povinnost o spáchaných protiprávních činech proti mauzoleu ani nebyla vyvinuta zvláštní iniciativa k zamezení jejich pokračování. Uváží-li se, že Republika Slovinsko hradí ze svých prostředků údržbu českých válečných hrobů, dovoluji si tvrdit, že aktuální stav mauzolea může vyvolat negativní ohlasy v zahraničí.

---

²⁷³ Ustanovení čl. 2 dohody o péči se Slovinskem.

²⁷⁴ Ustanovení čl. 3 odst. 1 dohody o péči se Slovinskem.

²⁷⁵ Ustanovení čl. 3 odst. 3 dohody o péči se Slovinskem.

²⁷⁶ Ustanovení čl. 4 odst. 2 dohody o péči se Slovinskem.

²⁷⁷ Ustanovení čl. 8 dohody o péči se Slovinskem.

²⁷⁸ Ustanovení čl. 8 dohody o péči se Slovinskem.

Závěr

Při psaní diplomové práce jsem zaznamenal značné rozpory mezi současným stavem mauzolea a požadavky zákona na nakládání s lidskými ostatky a zacházení s hroby. Nový občanský zákoník vyslovuje základní požadavky na důstojné nakládání s lidskými ostatky a umožňuje osobám blízkým zesnulého prostřednictvím postmortální ochrany domáhat se jich před soudem. Obdobný postoj zastávají jak Ústavní soud, tak i Evropský soud pro lidská práva, které posuzují ochranu lidských ostatků z pohledu práva na soukromí a rodinný život.

Trestní zákoník upravuje také ochranu lidských ostatků. Vlivem nejasné terminologie je však jejich případné použití diskutabilní. Ochrana lidských ostatků nepatří mezi nejdůležitější chráněné statky trestním právem a nejspíš i proto se orgány činné v trestním řízení tímto typem kriminality příliš často nezabývají. Nicméně se domnívám, že konkrétně v tomto případě došlo k naplnění skutkových podstat trestných činů. Problematická je ovšem otázka případného účinného trestání.

Zákon o pohřebnictví vymezuje základní veřejnoprávní požadavky k zacházení s pohřebištěm a k nakládání s lidskými ostatky. Jde o vůbec naši první zákonnou úpravu tohoto typu, což může vysvětlovat některé její nedostatky. Těmi jsou např. absence definic základních pojmů, jako jsou např. hrob nebo hrobka. Zákon o pohřebnictví vymezuje neveřejné pohřebiště, nevymezuje však už pravidla pro jeho provozování a případnou odpovědnost provozovatele. Dozor orgánů ochrany veřejného zdraví podle zákona o pohřebnictví nemá oporu v předpisech, upravujících ochranu veřejného zdraví, dozor potom není vykonáván vůbec. Domnívám se, že v případě mauzolea došlo k naplnění skutkové podstaty některých přestupků.

Zvláštní právní úpravou je právní úprava ochrany válečných hrobů. Povinnost péče o válečné hroby zákon ukládá vlastníkovému válečného hrobu nebo nemovitosti, na níž je zřízen. Případy, kdy není znám vlastník válečného hrobu ani nemovitosti, zákon nepředpokládá. Jelikož možnost poskytnutí dotace na péči o válečné hroby je v mezích správního uvážení Ministerstva obrany, soudím, že zákon o válečných hrobech klade na vlastníky válečných hrobů v souvislosti s péčí o ně nepřiměřeně vysoké nároky. V důsledku nedostatečné vnitrostátní právní úpravy není ČR schopna plnit své mezinárodní závazky. To se týká i závazků v mezinárodních smlouvách, od nichž se odvíjí samotná existence ČR.

Statutární město Olomouc jako obec, na jehož území se mauzoleum nachází, má nejlepší předpoklady k provedení nápravy. Podle zákona o pohřebnictví i zákona o válečných hrobech má nad mauzoleem vykonávat dozor a ukládat sankce za spáchané přestupky

Magistrát statutárního města Olomouc. Tyto úkoly Magistrát statutárního města Olomouce dle mého mínění neplní účinně.

Vedení Statutárního města Olomouce dlouhodobě zastávalo postoj, že nemůže stav mauzolea řešit, neboť není jeho vlastníkem. Já se však domnívám, že Statutární město Olomouc mohlo dle svých možností projevit více účasti, zamezit vandalským útokům a zajistit pietní charakter místa. K tomuto názoru se přiklonil i Ústavní soud, když judikoval, že v určitých případech může být pietní vztah k místu důležitějším zájmem než vztah vlastnický.

Pro porovnání zmíním, že v obci Jindřichovice na Sokolovsku se nachází rovněž jugoslávské mauzoleum, které čítá ostatky 6 000 vojáků. Jeho vlastníkem je podle katastru nemovitostí též Království Jugoslávie a navzdory nevyjasněným vlastnickým vztahům je ve vynikajícím stavu, obec o něj pečuje a dokonce se v něm provádějí prohlídky pro veřejnost. Jindřichovice jsou přitom obec se 460 obyvateli a finančních prostředků srovnatelných s prostředky krajského města se jí nedostává. Od loňského roku má Statutární město Olomouc jako vlastník povinnost o mauzoleum pečovat přímo ze zákona. Byť v brzké době má již započít rekonstrukce, mauzoleum stále nepřipomíná pietní místo. V případě mauzolea nepochybilo jen Statutární město Olomouc, ale také orgány státní správy. Svůj díl viny nesou i nástupnické státy po býv. Jugoslávii. Více než problémem právním je tedy olomoucké mauzoleum problémem lidského přístupu.

Věřím, že se mi podařilo dostatečně postihnout aktuální právní úpravu, poukázat na některé její nedostatky a dopady v tomto konkrétním případě. Mauzoleum padlých Jihoslovanů v Michalském výpadu v Olomouci je nejen pomníkem doby minulé, ale také i odrazem mravů dnešní společnosti. Podává něnou výpověď o tom, jak se stavíme k vlastní historii, k úctě památky obětí krvavých válek. Ačkoliv padlí Jihoslované ani stovku let od své smrti stále nenalezli klid, já pevně věřím, že jednou, snad již v brzké době, se ho přece jen dočkají.

Seznam použité literatury

Monografie

- DAVID, Vladislav a kol. *Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou*, 2. vydání, Praha: Leges 2011, 448 s.
- FRÝDEK, Miroslav. *Kurz římského práva*. 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2011. 188 s.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*, 2. vydání. Praha: Leges, 2010, 912 s.
- KOTRLÝ, Tomáš. *Právní zajištění piety a důstojnosti lidských ostatků*. 1. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2013. 308 s.
- STEJSKAL, David a kol. *Pohřbívání a hřbitovy*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2011. 461 s.

Komentáře

- JELÍNEK, Jiří. a kol. In JELÍNEK, Jiří (ed). *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vydání. Praha: Leges, 2012, 1280 s.
- LAVICKÝ, Petr. a kol. In LAVICKÝ, Petr. (ed). *Občanský zákoník I. Obecná část (§1-654). Komentář*. 1. vydání. Praha. C.H. Beck. 2014. 2380 s.
- MELZER, Filip. a kol. In MELZER, Filip. (ed). *Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I, § 1-117, Obecná ustanovení*. 1. vydání. Praha. Leges. 2013 720 s.
- ŠÁMAL, Pavel. a kol. In ŠÁMAL, Pavel. (ed). *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2010, 3285 s.
- VETEŠNÍK, Pavel. a kol. In. VETEŠNÍK, Pavel (ed). *Zákon o pohřbívání. Zákon o válečných hrobech. Komentář*. 1. vydání. Praha. Wolters Kluwer a.s. 2015, 216 s.

Články

DOSTALÍK, Petr, JAKEŠOVÁ, Petra. Právní regulace válečných hrobů s ohledem na historickou a mezinárodní právní úpravu, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2005, roč. 13, č. 2. s. 204-207.

ДУКОВИЧ, Исидор. *Аустроугарски логор Јиндриховице*, Праг: Амбасада Савезне Републике Југославије, 1996. s. 54-57.

HERBEN, Jan. Denní zprávy Hroby Lidové noviny, 9 října 1928, ranní vydání, s. 2.

SKOUPÝ, Arnošt. Vznik jihoslovanského mauzolea v Olomouci, *Časopis Vlastivědné společnosti muzejní v Olomouci*, 1970, roč. 60 č. 2-3., s. 39-44.

SKOUPÝ, Arnošt: Oběti Velké války v olomouckém mauzoleu Jihoslovanů. [Střední Morava: vlastivědná revue](#), 2014, roč. 20, č. 38, s. 4-18.

Příspěvky ve sbornících

BUREŠOVÁ, Jana. Спомен-костурницата на Угословените во Оломоуц Чешка република, In БЕЛЈАНОВСКИ Новица (ed). *Музејски гласник, ГЛАСНИК 3, МУЗЕЈ НА ГРАД КРАТОВО: Општинска установаб Музеј на град Кратово*, 2006, s. 75-81.

VACHUTKA, Tomáš. Role Statutárního města Olomouc v případě Mauzolea padlých Jihoslovanů v Olomouci In DAMOHORSKÝ, Milan (ed). *Role obcí v ochraně životního prostředí z pohledu práva*. Praha: Karlova univerzita v Praze, 2015 s. 194-208.

VARVAŘOVSKÝ, Pavel. a kol. In VARVAŘOVSKÝ Pavel (ed). *Sborník stanovisek veřejného ochránce Pohřebnictví*. Praha: Kancelář veřejného ochránce práv ve spolupráci s Wolters Kluwer ČR a.s., 2013, s. 5-65.

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR ve znění pozdější předpisů

Usnesení předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR ve znění pozdější předpisů

Zákon č. 143/1947 Sb., o převodu vlastnictví majetku hlubocké větve Schwarzenbergů na zemi Českou

Zákon č. 141/1961, trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon ČNR č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákona č. 128/2000 Sb. zákon o obcích (obecní zřízení)

Zákon č. 218/ 2000 Sb. o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 256/2001 Sb. o pohřbnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon)

Zákon č. 122/2004 Sb. o válečných hrobech a pietních místech a o změně zákona č. 256/2001 Sb., o pohřbnictví a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Usnesení vlády ze dne 5. května 1999 č. 427, o zabezpečení péče o válečné hroby v ČR a zahraničí

Usnesení vlády ze dne 6. prosince 1999 č. 1292, o Pravidlech pro poskytování a čerpání účelových dotací ze státního rozpočtu na zabezpečení péče o válečné hroby v ČR a finančních darů do zahraničí

Vyhláška č. 19/1988 Sb. o postupu při úmrtí a pohřbnictví

Lex duodecim tabularum, Zákon XXII desek

Zákon č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů

Kodex kanonického práva z roku 1983

Mírová smlouva č. 217/1921 Sb. mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol podepsané ve Versailles dne 28. června 1919

Mírová smlouva č. 507/1921 Sb. mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Rakouskem podepsaná v Saint-Germain-en-Leye dne 10. září 1919

Mírová smlouva č. 274/1922 Sb. - mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Bulharskem a Protokol podepsané v Neuilly-sur-Seine dne 27. listopadu 1919

Mírová smlouva č. 102/1922 Sb. mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Maďarskem podepsaná v Trianonu dne 4. června 1920

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 65/1954 ze dne 15. prosince 1954 o Ženevských úmluvách na ochranu obětí války ve znění Dodatkového protokolu o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů

Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod ve znění Protokolů č. 3, 5, 8, a 11, dále jen Evropská úmluva o Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Sdělení ministerstva zahraničí č. 95/2005 Sb. m. s., Dohoda mezi vládou ČR a vládou Republiky Slovinsko o péči o válečné hroby ze dne 27. listopadu 2003 podepsána v Lublani

Haagská úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní

Rozhodnutí a stanoviska

Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 1. 2006 ve věci Elli Poluhas Dodsbo proti Švédsku, stížnost č. 61564/00

Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 6. 6. 2013 ve věci Maskhadova a další proti Rusku, stížnost č. 18071/05

Rozsudek senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. 6. 2014 ve věci Marić proti Chorvatsku, stížnost č. 50132/12

Usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08

Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 9. 2011, sp. zn. I. ÚS. 3362/10

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004

Stanovisko veřejného ochránce práv ze dne 27. 1. 2009, sp. zn. 382/2009/VOP/MH

Internetové zdroje

ŠVÁB, Josef. *Vojenský hřbitov Olomouc-Černovír* [online]. velkavalka.info, kopie referátu ze dne 7. října 2003, [cit. 9. března 2016]. Dostupné na <<http://www.velkavalka.info/doc/Cernovir.pdf>>.

ŠTASTNÁ Edita, BROCH, Petr. Vzpomínky na vypálení olomoucké synagogy, [online]. kehila-olomouc.cz, červen 2005, [cit. 9. února 2012] Dostupné na <<http://kehila-olomouc.cz/rs/historie/vzpominky-na-vypaleni-olomoucke-synagogy/>>.

KOLÁŘ, Bohumír. *Hubert Aust, dosud nedocenená osobnost olomoucké architektury*, [online]. zpravodajstvi.olomouc.cz, 22. listopadu 2005, [cit. 9. února 2012]. Dostupné na <<http://zpravodajstvi.olomouc.cz/view.php?cislocclanku=2005112105>>.

HORKÁ, Simona. *Mauzoleum ve Výpadu: návštěva Srbů s opravou nepohnula*, [online]. olomoucky.denik.cz, 30. prosince 2008, [cit. 11. listopadu 2011]. Dostupné na <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/ani-zajem-srbu-rekonstrukci-mauzolea-neuspisil.html>.

Julius Schreitter, [online]. osobnosti-moravy.eu, 2009, [cit. 8. listopadu 2011]. Dostupné na <<http://www.osobnosti-moravy.eu/osobnosti/default/DataGridView-page?DataGridView-page=2&id=HM91uxMXSUE7bRE8TwF5bXHZhuyUMa1YAO5GGAQWjMc%3D>>.

„burial“, [online]. www.britannica.com, 2011, [cit. 3. prosince 2011]. Dostupné na <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/85256/burial>>.

HRABCOVÁ, Jana: *Československo-chorvatské vztahy v období 1918-1938*, [online]. is.muni.cz, 30. srpna 2006, [cit. 9. února 2012]. Dostupné na <http://is.muni.cz/th/104456/ff_b/>.

HORKÁ, Simona: *Mauzoleum ve Výpadu: návštěva Srbů s opravou nepohnula*, [online]. olomoucky.denik.cz, 30. prosince 2008, [cit. 11. listopadu 2011]. Dostupné na <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/ani-zajem-srbu-rekonstrukci-mauzolea-neuspisil.html>.

Jihoslovenské mauzoleum, [online]. spqo.cz, 2009, [cit. 10. února 2012]. Dostupné na <<http://spqo.cz/content/jihoslovanske-mauzoleum/>>.

Јерков, Јелена и Јован. *Маузолеј српских заробљеника и интернираца из Првог светског рата*, [online]. www.pravoslavljje.cz, 28. června 2010, [cit. 18. března 2016]. Dostupné na <<http://www.pravoslavljje.cz/home/2009-06-21-17-47-38/169-2011-06-30-12-15-23>>.

Nemovité památky, [online]. monumnet.npu.cz, 2011, [cit. 9. února 2012]. Dostupné na <<http://monumnet.npu.cz/pamfond/list.php?IdReg=157333&Limit=20>>.

VACHUTKA, Tomáš: *Zákon o pohřbniectví v aplikaci na případ Mauzolea padlých Jihoslovánů v Olomouci*, [online]. pf.upol.cz, 13. února 2012, [cit. 20. června 2015]. Dostupné na <pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Vachutka.doc>.

KOLESÁROVÁ, Veronika: *U mauzolea v Bezručových sadech opět hořelo*, [online]. olomoucky.denik.cz, 26. dubna 2012, [cit. 20. června 2015]. Dostupné na <<http://olomoucky.denik.cz/pozary/u-mauzolea-ljubav-za-ljubav-ve-vypadu-horelo-20120411.html>>.

MAZALOVÁ, Blanka: *Jihoslovanské mauzoleum v Olomouci. Bude dál strašit okolí nebo se stane pietním místem?* [online]. <http://m.rozhlas.cz>, 1. prosince 2014, [cit. 21. března 2016]. Dostupné na <http://m.rozhlas.cz/plus/zaostreno/_zprava/jihoslovanske-mauzoleum-v-olomouci-bude-dal-strasit-okoli-nebo-se-stane-pietnim-mistem--1427361>.

ZUNTYCH, Ondřej: *V mauzoleu v olomouckém parku našli mrtvého muže* [online]. olomoucky.denik.cz, 25. ledna 2015, [cit. 20. června 2015]. Dostupné na <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/v-bezrucovych-sadech-v-olomouci-nasli-mrtveho-muze-20150124.html>.

JEDLIČKOVÁ, Markéta: *Jihoslovanské mauzoleum konečně patří městu. Oprava, která mu vrátí důstojnost, může začít* [online]. www.olomouc.eu, 22. února 2015, [cit. 20. června 2015]. Dostupné na <<http://www.olomouc.eu/aktualni-informace/aktuality/17354>>.

ZUNTYCH, Ondřej: *Proměna mauzolea ve Výpadu je připravená. Začne brzy*, [online]. olomoucky.denik.cz, 16. listopadu 2015 [cit. 21. března 2016]. Dostupné na <http://olomoucky.denik.cz/zpravy_region/oprava-mauzolea-ve-vypadu-je-pripravena-zacne-po-zime-20151116.html>.

Centrální evidence válečných hrobů Ministerstva obrany České republiky [online]. valecnehroby.army.cz, [cit. 1. února 2016]. Dostupné na <<http://valecnehroby.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=2159256&hid=27&hin=1.%20Sv%C4%9Btov%C3%A1%20v%C3%A1lka&chid=37&chin=Os%C3%A1rium&mt=Olomouc&st=0&>>.

Ministerstvo národní obrany ukončilo svou činnost k 31. 12. 1939, LÁNÍK, Jaroslav. *Ministerstvo obrany 1918-1989*, [online]. www.mocr.army.cz, [cit. 7. února 2016]. Dostupné na <<http://www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/historie/ministerstvo-obrany-1918-1989-5316/>>.

Komise pro projednání přestupků, [online]. www.olomouc.eu, [cit. 14. března 2016]. Dostupné na <https://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-spravy/odbor/article_id=12325>.

DAUBNEROVÁ, Alena. *Odbor správních činností*, [online]. www.olomouc.eu, [cit. 15. března 2016]. Dostupné na <<http://www.olomouc.eu/magistrat/odbory-magistratu/odbor-spravnich-cinnosti/odbor>>.

Pohřebnictví, [online]. <http://www.mmr.cz>, [cit. 17. března 2016]. Dostupné na <<http://www.mmr.cz/cs/Podpora-regionu-a-cestovni-ruch/Pohrebnictvi>>.

Dokumenty ke stažení, [online]. <http://www.veterani.army.cz>, [cit. 20. března 2016]. Dostupné na <<http://www.veterani.army.cz/dokumenty-ke-stazeni#Pos%20Zad>>.

Další zdroje

Státní okresní archiv Olomouc, M1-1, fond Archiv města Olomouce, Registratura 1941-1945, inv. č. 42, sign. 648, karton 32 – Jihoslovanské mauzoleum (1928) 1941-1943.

Státní okresní archiv Olomouc, fond MAO, M-6-35, Československo-jihoslovanská liga-místní odbor Olomouc, kart. VI. složka: Rok 1932

Statistická ročenka hlav. města Olomouce. Svazek VI, za léta 1911-1918, nákladem Města Olomouce, v Olomouci 1933.

Abstrakt

V diplomové práci se zabývám případem Jihoslovanského mauzolea v Olomouci. Mauzoleum je chráněná kulturní památka z 20. let 20. století a jsou v něm uloženy ostatky tisícovky jihoslovanských vojáků z období první světové války. V diplomové práci se věnuji právní ochraně mauzolea z hlediska českého právního řádu. Zaměřuji se především na ochranu lidských ostatků a úpravu pohřebnictví.

V první části popisuji historii budování mauzolea, vysvětluji historické souvislosti až do dnešní doby, kdy mauzoleum získalo do svého vlastnictví Statutární město Olomouc. Ačkoliv mauzoleum již má vlastníka, není o ně zatím pečováno. Mauzoleum poškozují sprejeři, bydlí v něm bezdomovci, kteří hanobí ostatky vojáků.

Ve druhé části se snažím řešit problematiku mauzolea z pohledu právní úpravy ve všeobecných právních předpisech. Nový občanský zákoník upravuje postmortální ochranu zemřelých, které se za splnění podmínek mohou domoci i příbuzní zemřelého. Trestní zákoník upravuje skutkové podstaty trestných činů proti lidským ostatkům. Dále jsem se zabýval judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Ten ochranu lidských ostatků zahrnuje do práva na soukromí a rodinný život.

Ve třetí části se věnuji samostatným právním předpisům. Zákon o pohřebnictví popisuje nakládání s lidskými ostatky a úpravu pohřebišť. Zákon o válečných hrobech upravuje zvláštní ochranu hrobů vojáků, kteří padli ve válce. Ochrana válečných hrobů je zajištěna i Pařížskými mírovými smlouvami a Ženevskými úmluvami, jimž je Česká republika vázána. Česká republika uzavřela mezinárodní smlouvu, upravující péči o válečné hroby se Slovinskem.

Abstract

I deal in my thesis with the case of the Mausoleum of Yugoslav soldiers in Olomouc. The mausoleum is a protected cultural monument, which was built in the 1920s and there are buried the remains of thousand of Yugoslav soldiers who fought WWI are buried there. The thesis is focused on the legal protection of the mausoleum from the viewpoint of czech law. I focused on the legal protection of human remains and funeral treatment.

The first part of thesis describes the history of the mausoleum, explaining the historical context and actual situation, when the mausoleum became a part of the ownership of the City of Olomouc. Although the mausoleum already has an owner, nobody takes care for it yet. Mausoleum is damaged by graffiti, homeless people squat in there and defame the remains of soldiers.

In the second part I try to solve the problems of the mausoleum according to tools of the general legislation. New czech civil code provides for the post-mortem protection of the dead. The relatives of the deceased are the subjects, who can obtain this kind of protection. The criminal code regulates the elements of the offenses against the human remains. I also deal with the case law of the European Court of Human Rights, which includes the protection of human remains like the right to privacy and family life.

I devote in the third part to separate legislation. The act about funeral services describes the handling of the remains and the treatment of burial places. The act about war graves regulates the special protection of the graves of soldiers who died in the war. The graves protection is also ensured in the Paris peace treaties and the Geneva conventions which the Czech Republic must follow. The Czech Republic has concluded an international agreement governing the care of war graves with Slovenia.

Seznam klíčových slov / List of key words

I. světová válka

World War I.

Československo-jihoslovanská liga

Czechoslovak-yugoslavian league

hanobení lidských ostatků

defamation of human remains

Jugoslávie

Yugoslavia

mauzoleum

mausoleum

ochrana lidských ostatků

protection of human remains

ochrana památek

protection of monuments

Olomouc

Olomouc

pohřebnictví

funeral service

postmortální ochrana

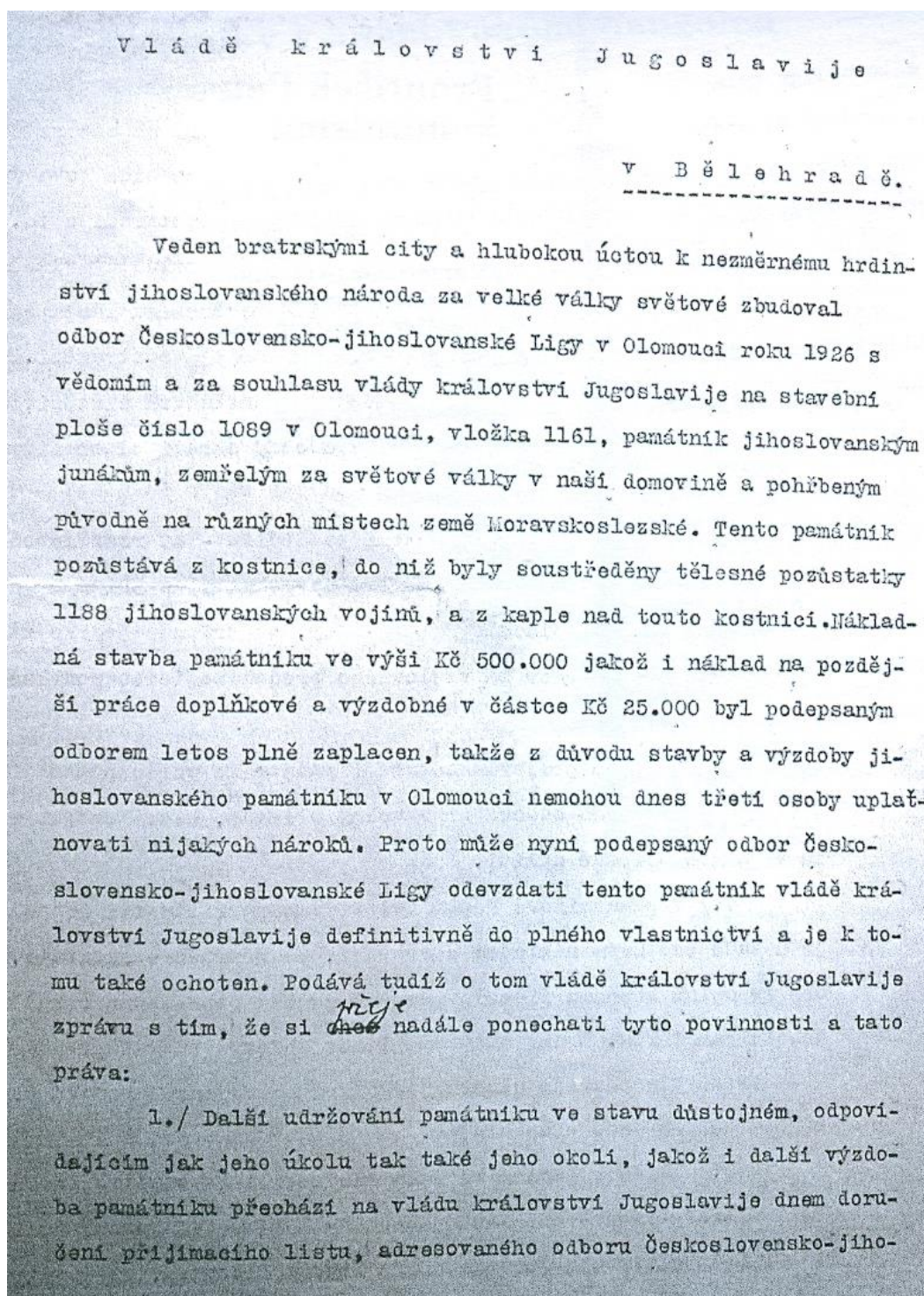
post-mortem protection

válečné hroby

war graves

Přílohy

Příloha č. 1. Kopie listiny o předání mauzolea

slovanské Ligy v Olomouci.

2./ Všechné změny na památníku, ať už co do jeho určení nebo ohledně jeho zevní tvárnosti či vnitřní úpravy ^{musí se dít} budou se dít jenom za předcházejícího souhlasu ^{Zástupce vlády království Jugoslavijské} odboru Československo-jihoslovanské Ligy v Olomouci.

3./ Správa památníku zůstane trvale vyhrazena odboru Československo-jihoslovanské Ligy v Olomouci, který se bude svým výběrem, po případě zvláště proto určeným orgánem starati o to, aby se případné závady a škody na památníku závčas ohlásily vládě království Jugoslavijské, po případě jejímu pověřenému zástupci, který zařídí včas a podle pokynů odboru Ligy jejich odstranění.

4./ Náklady spojené se správou památníku /za čištění, osvětlování a příležitostnou slavnostní výzdobu/ uhradí odbor Ligy ze svých prostředků.

5./ Veškeré projevy na území památníku - ať rázu náboženského či jakéhokoliv jiného -, které nevycházejí z přímého podnětu anebo za svolení jihoslovanské vlády, po případě jejího zástupce, mohou se dít jenom za výslovného předcházejícího souhlasu odboru Ligy.

6./ Ke všem projevům na území památníku pořádaným mají členové olomouckého odboru Ligy volný přístup, který se jim nemůže v žádném případě upřítí.

7./ V památníkové kapli vyloží vláda království Jugoslavijské a bude tam svým nákladem udržovati, po případě obnovovati, jeden exemplář seznamu jihoslovanských junáků pohřbených v kostnici tohoto památníku. Druhý exemplář téhož seznamu odevzdá vláda království Jugoslavijské odboru Československo-jihoslovanské Ligy v Olomouci do jeho vlastnictví.

8./ Klíče k památníku - ke kostnici i ke kapli - budou míti výhradně: pověřený zástupce vlády království Jugoslavijské a odbor Československo-jihoslovanské Ligy v Olomouci, kteří jimi

budou disponovati na vlastní odpovědnost. Aby odboru Ligy byla umožněna řádná kontrola památníkových zařízení, spojená se správou památníku, oznámí pověřený zástupce královské Jugoslávské vlády odboru Ligy každou návštěvu uzavřených prostorů památníku, ^{moně vl.} ~~ať ji vykoná sám či někdo jím pověřený~~. Tím se usnadní i případné zjištění cizích zásahů.

9./ Kdyby odbor Československo-jihoslovanské Ligy v Olomouci zanikl, přejdou /na základě spolkových stanov/ všechny povinnosti a všechna práva vyplývající z výše uvedeného na Československo-jihoslovanskou Ligu, Ústředí v Praze.

Je-li vláda království Jugoslavijské ochotná památník převzít od podepsaného odboru Ligy ve smyslu tohoto spisu, žádá odbor královskou vládu tímto, aby mu vydala přijímací list, v němž to výslovně uvede a uzná. Vydáním a doručením přijímacího listu považoval by pak podepsaný odbor tuto věc za vyřízenou.

Za:

Předseda:

L. J. Kypřal

Frant. Puchlý
Pokladník:

Jednatel:

*J. z.
Skup. Josef Urban*

Kopie předávací listiny je přílohou článku Dr. Skoupého. Blíže SKOUPÝ, Arnošt: Oběti Velké války v olomouckém mauzoleu Jihoslovanů. [Střední Morava: vlastivědná revue](#), 2014, roč. 20, č. 38, s. 15-17.

Příloha č. 2. Srovnání údržby zeleně v okolí mauzolea za 20. a 30. léta

Fotografie mauzolea ve 20. letech (Zdroj: NPÚ ÚOP Olomouc)

Fotografie mauzolea z 30. let (Zdroj: NPÚ ÚOP Olomouc)

Příloha č. 3. Fotografie současného stavu mauzolea

Pohled od Mlýnského potoka (Foto: Tomáš Vachutka)

Pohled z Michalského výpadu (Foto: Tomáš Vachutka)

Vstup do mauzolea (Foto: Tomáš Vachutka)

Kaple (Foto: Gija Hekelová, NPÚ ÚOP Olomouc)

Krypta (Foto: Gija Hekelová, NPÚ ÚOP Olomouc)

Detail (Foto: Gija Hekelová NPÚ, ÚOP Olomouc)

Příloha č. 3. Výpis z katastru nemovitostí ke stavební parcele č. 1089

VÝPIS Z KATASTRU NEMOVITOSTÍ

prokazující stav evidovaný k datu 09.02.2016 10:42:28

Okres: CZ0712 Olomouc Obec: 500496 Olomouc
Kat.území: 710504 Olomouc-město List vlastnictví: 10001

V kat. území jsou pozemky vedeny ve dvou číselných řadách (St. = stavební parcela)

A Vlastník, jiný oprávněný	Identifikátor	Podíl
Vlastnické právo Statutární město Olomouc, Horní náměstí 583, 77900 Olomouc	00299308	

ČÁSTEČNÝ VÝPIS

B Nemovitosti

Pozemky Parcela	Výměra [m ²]	Druh pozemku	Způsob využití	Způsob ochrany
St. 1089	346	zastavěná plocha a nádvoří		nemovitá kulturní památka, pam. rezervace - budova, pozemek v památkové rezervaci, památkově chráněné území

Součástí je stavba: bez čp/če, jiná st.
Stavba stojí na pozemku p.č.: St. 1089

B1 Jiná práva - Bez zápisu

C Omezení vlastnického práva - Bez zápisu

D Jiné zápisy - Bez zápisu

Plomby a upozornění - Bez zápisu

E Nabývací tituly a jiné podklady zápisu

Listina

- o Rozsudek soudu o určení právního vztahu Krajský soud v Ostravě 23C-10/2013 -194 ze dne 17.06.2014. Právní moc ke dni 13.11.2014. Právní účinky zápisu ke dni 26.02.2015. Zápis proveden dne 24.03.2015.

Pro: Statutární město Olomouc, Horní náměstí 583, 77900 Olomouc
V-3537/2015-805
RČ/IČO: 00299308

F Vztah bonitovaných půdně ekologických jednotek (BPEJ) k parcelám - Bez zápisu

Nemovitosti jsou v územním obvodu, ve kterém vykonává státní správu katastru nemovitostí ČR:
Katastrální úřad pro Olomoucký kraj, Katastrální pracoviště Olomouc, kód: 805.

Vyhotovil: Katastrální úřad pro Olomoucký kraj, Katastrální pracoviště Olomouc
Hofírek Vlastimil Ing. Vyhotoveno: 09.02.2016 10:42:30

Podpis, razítko:

Řízení PÚ: .....